

Varhaiskasvatuksen opettajien tietoisuus ja osaaminen lastensuojeluilmoituksesta ja sen tekemisestä

Niina Kipsala
Laura Lewis

Opinnäytetyö
Marraskuu 2019
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Sosionomi (AMK) Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijä(t) Kipsala, Niina Lewis, Laura	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Marraskuu 2019
	Sivumäärä 48	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Varhaiskasvatuksen opettajien tietoisuus ja osaaminen lastensuojeluilmoituksesta ja sen tekemisestä		
Tutkinto-ohjelma Sosiaalialan tutkinto-ohjelma. Sosionomi AMK		
Työn ohjaaja(t) Taja Kiiskilä; Nisula Leila		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyömme tavoitteena oli selvittää Varhaiskasvatuksen opettajien tietoisuutta ja osaamista lastensuojeluilmoituksesta ja sen tekemisestä. Tutkimuksen tarkoituksena oli kerätä tietoa varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksista liittyen lastensuojeluilmoitukseen.</p> <p>Tutkimus toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Tutkimusmenetelmänä toimi puolistrukturoitu teemahaastattelu, jossa haastateltaville annettiin haastattelukysymykset etukäteen pohdittaviksi. Haastattelimme yhdeksää varhaiskasvatuksen opettajaa Keuruun varhaiskasvatuksen kolmesta eri yksiköstä. Haastatteluun osallistuneet varhaiskasvatuksen opettajat olivat eri koulutustaustaisia sekä heidän työkokemuksensa vaihteli kolmesta vuodesta kolmeenkymmeneen vuoteen.</p> <p>Tutkimuksen kautta kävi ilmi, 1980-1990-luvulla lastensuojeluilmoituksia tehtiin vain äärimmäisissä tilanteissa, vaikka jälkikäteen ajateltuna tarve sen tekemiselle olisi ollut ajankohtainen. Viime vuosien aikana tietoisuus lastensuojelusta sekä lastensuojeluilmoituksesta on kasvanut varhaiskasvattajien keskuudessa ja tämän myötä mielikuva siitä on muuttunut positiivisemmaksi – kynnys lastensuojeluilmoituksen tekemiseen on madaltunut. Lastensuojeluilmoitus koettiin nyt ennemminkin työvälineenä kuin työtä vaikeuttavana tekijänä. Sosiaalihuollon kanssa tehtävä yhteistyö koettiin joissain määrin riittämättömäksi ja sitä tulisi tulevaisuudessa kehittää, vaikka parannusta on tapahtunut lähivuosina.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Lastensuojeluilmoitus, lastensuojelu, varhaiskasvatus, varhaiskasvatuksen opettaja, varhainen tuki, lapsen etu.		
Muut tiedot		

Author(s) Kipsala, Niina Lewis, Laura	Type of publication Bachelor's thesis	Date November 2019
	Number of pages 48	Language of publication: Finnish
		Permission for web publication: x
Title of publication Kindergarten teachers' awareness and know-how of child welfare reporting and its implementation		
Degree programme Degree Programme in Social Services		
Supervisor(s) Kiiskilä, Taja; Nisula, Leila		
Assigned by		
Abstract <p>The aim of the study was to examine the awareness and know-how of child welfare reporting among kindergarten teachers. The purpose of the study was to collect information about the experiences of kindergarten teachers concerning child welfare reporting.</p> <p>The study was carried out as qualitative research. The research method was semi-structured theme interviews for which the interviewees received the questions in advance. Nine kindergarten teachers from three units of Keuruu's Early Childhood Education Unit were interviewed. The teachers who participated in the interviews had different educational backgrounds, and their working experience varied from three to thirty years.</p> <p>Based on the results, in the 1980's and 1990's, a child welfare report was made only in extreme situations, even though, with hindsight, there would have been a need for it. In the past few years, the knowledge of child welfare and child welfare reporting had grown among the professionals of early childhood education, and therefore, the image of the report had become more positive, and the threshold for making the report had also become lower. The child welfare report is now seen as a tool rather than an obstacle. Cooperation with social welfare was described to some extent as insufficient, and it should be developed further in the future, even though improvement has been made in the recent years.</p>		
Keywords (subjects) Child welfare report, child welfare, early childhood education, kindergarten teacher, early support, best interest of the child.		
Miscellaneous		

Sisältö

1	Johdanto	1
2	Lastensuojelu	1
2.1	Ehkäisevä lastensuojelu.....	3
2.2	Lastensuojeluilmoitus.....	4
2.3	Lasten kaltoinkohtelu	6
3	Varhaiskasvatus	7
3.1	Päivähoito ja lastensuojelu.....	9
3.2	Huolen puheeksi ottaminen	10
3.3	Varhaiskasvatuksen opettaja	11
3.4	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	12
4	Tutkimuksen toteuttaminen	13
4.1	Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset.....	14
4.2	Tutkimusmenetelmä	15
4.3	Kohderyhmä ja aineiston kerääminen	16
4.4	Aineiston analyysi.....	18
5	Tulokset	20
5.1	Huolen herääminen varhaiskasvatuksessa	20
5.2	Lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen	24
5.3	Käsitykset lastensuojeluilmoituksesta sekä niiden muuttuminen.....	27
5.4	Lastensuojeluosaaminen ja sen tukeminen	30
5.5	Tulosten tarkastelu.....	33
6	Pohdinta ja johtopäätökset	35
6.1	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	37
6.2	Jatkotutkimusideat	38
	Lähteet	40

Liitteet.....	43
----------------------	-----------

1 Johdanto

Teimme opinnäytetyömme yhteistyössä Keuruun kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa. Opinnäytetyön tarkoitus on kerätä tietoa varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksista liittyen lastensuojeluilmoitukseen. Tavoitteena oli kuvata varhaiskasvatuksen opettajien tietoisuutta sekä osaamista lastensuojeluilmoituksen tekemisestä.

Lastensuojeluilmoitus tarkoittaa arkikielessä sitä, että lastensuojelun sosiaalityöntekijä on saanut lastensuojeluilmoituksen kautta tiedon huolesta joka kohdistuu lapseen tai nuoreen. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä kuka tahansa joko puhelimitse, kirjallisesti tai henkilökohtaisesti käymällä sosiaalitoimistossa (Liukkonen, Seppänen & Simola 2019, 302.) Lastensuojelulaki määrittelee lapset alle 18-vuotiaiksi henkilöiksi. Nuori on lastensuojelulain mukaan 18-20-vuotias, mutta lastensuojeluilmoitus koskee ainoastaan alle 18-vuotiasta henkilöä (L 417/2007, 6§).

Vuonna 2018 lastensuojeluilmoituksia tehtiin yhteensä 145 880 kappaletta. Ilmoituksia tehtiin 78 875 lapsesta – tämä tarkoittaa sitä, että yhtä lasta kohden tehtiin keskimäärin 1,8 lastensuojeluilmoitusta. Ilmoitusten määrä nousi edellisestä vuodesta 4,7%. Kaikista lastensuojeluilmoituksista alle kouluikäisistä tehtyjen ilmoitusten osuus oli 11,3% (Lastensuojelu 2018, 2019.)

Opinnäytetyön tutkimustulos on jaoteltu neljään osaan; huolen herääminen varhaiskasvatuksessa, lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen, käsitykset lastensuojeluilmoituksesta ja niiden muuttuminen sekä lastensuojeluosaaminen ja sen tukeminen.

2 Lastensuojelu

Käsitteenä lapsen suojeleminen ja lastensuojelu ovat hyvin samankaltaisia, mutta silti pidettävä erillään – lastensuojelu on yksi osatekijä lapsen suojelemissa (Saastamoinen N.d). Lastensuojelu on täten osa laajempaa lasten suojelemissa kokonaisuutta, jossa toimivat osallisina koko yhteiskunta ja siellä toimivat henkilöt. Lasten suojeleminen perustuu

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen, jonka mukaan lapsella on oikeus erityiseen suojeluun, turvallisuuteen, ja virikkeelliseen kasvuympäristöön joka tukee monipuolisesti yksilön kasvua ja kehitystä. YK:n yleissopimus on Suomessa saatettu lain tasolla voimaan vuonna 1991 (YK:n yleissopimus lasten oikeuksista 1990.)

Lastensuojelu on osa viranomaisten julkista hallintotehtävää ja siten julkisen vallan käyttämistä – osaltaan jopa merkittävän vallan käyttämistä. Merkittäväksi vallankäyttämiseksi määritellään itsenäiseen harkintaan perustuva oikeus käyttää voimakeinoja tai puuttua muuten merkittävällä tavalla yksilön perusoikeuksiin. Käsitteenä lapsen suojelu ja lastensuojelu ovat hyvin samankaltaisia, mutta silti pidettävä erillään – lastensuojelu on yksi osatekijä lapsen suojelussa. Lastensuojelun sosiaalityöntekijällä on viimesijainen vastuu lapsen hyvinvoinnin turvaamisesta ja siten lastensuojelun viranhaltioilla on sellaisia toimintavaltuuksia joita muilla lasten parissa työskentelevillä ei ole (Saastamoinen N.d.)

Ensisijaisesti lapsen hyvinvoinnista ja huolenpidosta vastaavat lapsen vanhemmat tai mahdollinen muu huoltaja. Tarvittaessa heillä on oikeus saada lapsen huolehtimiseen apua yhteiskunnalta. Yhteiskunnan tavoitteena on mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tarjota tukea perheille jotka sitä tarvitsevat. Tarkoitus on tukea perhettä siten, että vanhemmat kykenevät suoriutumaan vanhemmuudesta itse yhteiskunnan tarjoaman tuen avulla. Kun tämä tuki ei riitä ja vanhempi tai huoltaja ei pysty turvaamaan lapsen hyvinvointia yksin, tulee yhteiskunnan puuttua tilanteeseen ja sen myötä lastensuojelun on turvattava lapsen hyvinvointi. Tämän kaltainen apu ei aina ole vapaaehtoista vaan toimenpiteisiin ryhdytään lastensuojelulain ja tilanteen velvoittamalla tavalla lapsen suojelemiseksi (Lastensuojelutoimet perustuvat lakiin N.d.) Vuoden 2018 aikana yhteensä 17 691 hyödynsi sosiaalihuoltolain 18§:n mukaista perhetyötä (Lastensuojelu 2018, 2019).

Taskisen (2007, 19.) mukaan lastensuojelussa pyritään edistämään lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia, kehittämään palveluita jotka tukevat kasvatusta niin perheissä kuin eri palveluissa sekä toteuttamaan lapsi- ja perhelähtöistä lastensuojelua.

Perheellä lastensuojelun tarve voi johtua monista erinäisistä syistä. Lastensuojelussa on ensisijaisen tärkeää ennaltaehkäistä tilanteiden vaikeutumista. Silloin kun lapsi tai perhe on lastensuojelun asiakkaana, kertoo se väistämättä siitä, että kotona on vaikeuksia tavalla tai toisella mahdollistaa lapselle turvallinen kasvuympäristö kasvuun ja kehityksen (Heinämäki 2005, 82.)

2.1 Ehkäisevä lastensuojelu

”Lastensuojelulain mukaan lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeelliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä etusija erityiseen suojeluun” (Mahkonen 2010, 69).

Kun lasten hyvinvoinnin tukemiseen panostetaan, saadaan siten ehkäistyä tai edes vähennettyä perheiden elämäntilanteen vaikeutumista ja siten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin laskua. Perheiden tukeminen taloudellisesti ja muiden palveluiden kautta on lastensuojelun ennaltaehkäisyn kannalta tärkeää ja se on samalla myös taloudellisesti kannattavaa (Taskinen 2007, 32.)

Ehkäisevä lastensuojelu on määritelty lastensuojelulaissa (2007/417) toimena jonka avulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota voidaan antaa lapselle päivähoitossa, opetuksessa, nuorisotyössä sekä sosiaali- ja terveydenhuollossa kuten neuvolan palveluissa. (417/2007, 3 a §.) Ehkäisevän tuen muotoja ovat kaikki erityisen tuen muodot jota perheelle ja lapselle voidaan antaa, ilman lastensuojelun asiakkuutta. Ehkäisevää lastensuojelua voidaan toteuttaa esimerkiksi varhaiskasvatuksessa, kouluissa, perusterveydenhuollossa ja nuorisotyössä. Tärkeänä toimijana on myös äitiys- ja perheneuvola (Taskinen 2007, 32.) Kunnan vastuulla on, se että tarjolla olevilla palveluilla tuetaan kokonaisvaltaisesti perheitä, vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hyvinvointiin vaikuttavia henkilöitä kuten varhaiskasvatusta toteuttavia henkilöitä sekä sivistyspuolta. Vanhempien tukeminen käytännön tasolla tarkoittaa vanhempien mukaan ottamista lasta koskeviin suunnitelmiin ja päätöksiin

sekä yleisen yhteistyön ylläpitämistä ja vanhemmuudessa tukemista (Taskinen 2007, 33.)

2.2 Lastensuojeluilmoitus

Lastensuojeluilmoitus on säädetty lastensuojelulain 25 §:n 1 momentissa. Edellä mainitussa momentissa on lueteltu muun muassa ne tahot jotka ovat velvollisia virkansa puolesta tekemään lastensuojeluilmoituksen. Salassapitosäännökset eivät estä lastensuojeluilmoituksen tekemistä - tämä tarkoittaa sitä, että viranhaltijan ilmoitusvelvollisuus syrjäyttää salassapitosäännökset, lukuun ottamatta uskonnollista rippisalaisuutta. Ilmoitusvelvolliset tahot tekevät lastensuojeluilmoituksen omalla nimellään. Lastensuojelulain 25 §:n toisessa momentissa on myös määritelty ne tahot, joilla on ”oikeus” lastensuojeluilmoituksen tekemiseen (Saastamoinen N.d.) Lastensuojeluilmoituksen lisäksi tulee joissain tapauksissa tehdä ilmoitus myös poliisille - tällaisia tapauksia ovat esimerkiksi pahoinpitely tai epäily seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Tämä taas on määritelty lastensuojelulain 25 §:n 3 momentissa (L 417/2007, 25 §.)

Lastensuojelulaissa määritellään kaikki ne tahot ja toimijat jotka ovat lain mukaan velvollisia tekemään lastensuojeluilmoituksen sitä vaativan tilanteen kohdatessaan. Sivistus- ja vapaa-aikatoimen ilmoitusvelvolliset tahot ovat varhaiskasvatus, opetustoimi, nuorisotoimi, koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta sekä muut opetuksen ja koulutuksen järjestäjät. Valtiotason toimijoista velvollisia lastensuojeluilmoituksen tekemiseen ovat sosiaali- ja terveydenhuolto, kansaneläkelaitos (Kela), hätäkeskus, rikosseuraamuslaitos, palo- ja pelastustoimi, poliisitoimi, rajavartiolaitos, tullit, ulosottoviranomaiset sekä maahanmuuttoviranomaiset. Kolmannen sektorin toimijoista velvoitteisia ovat seurakunnat (Lastensuojeluilmoitus 2019.)

Lastensuojeluilmoitus tehdään viipymättä kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimijalle tai henkilöstölle – salassapitosäädöksistä huolimatta. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä esimerkiksi hoidon tai huollon tarpeesta tai puutteista, olosuhteista jotka

vaarantavat lapsen kehitystä tai jos lapsen tai vanhemman, tai molempien käyttäytyminen edellyttävät lastensuojelutarpeen selvittämistä. Lastensuojeluilmoitus tulee tarvittaessa tehdä vanhempien tai huoltajien mahdollisesta vastustuksesta huolimatta. On suositeltavaa, että ilmoituksen tehdessään tekijä ilmoittaa siitä lapsen vanhemmille tai huoltajille. Tiedottaminen voidaan jättää tekemättä, jos asia on niin kiireellinen, ettei siitä voida asiakkaalle ilmoittaa tai jotkin syyt tai tekijät puoltavat ilmoittamisen tekemättä jättämistä (Saastamoinen N.d.) Tällaisia tapauksia voivat olla esimerkiksi väkivallan uhka tai epäily seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Lain silmissä alle 18-vuotias on lapsi ja lastensuojeluilmoitus tehdään lapsesta (Taskinen 2010, 49). Koska lastensuojelulain tarkoitus on turvata lapsen etu yhdessä vanhemman tai muun huoltajan kanssa, on perhettä kunnioittavaa ilmoittaa heille huolesta ja siitä, että lastensuojeluilmoitus on tehty perustellusti – tämä tukee avointa ja luottamuksellista kasvatusyhteistyötä perheiden kanssa (Arnkil & Eriksson 2005, 34.)

Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä niin suullisesti kuin kirjallisesti. Molemmissa tapauksissa työntekijä kirjaa ilmoituksen ylös ja näin mahdolliset jatkotoimenpiteet voidaan aloittaa. Lastensuojeluilmoituksen tekijän tulee tietää, että ilmoituksen tekemistä ei voida delegoida eteenpäin vaan ilmoituksen tekee se henkilö joka on asiasta parhaiten tietoinen – ei välikäden tietoa tai kuulopuheita. On muistettava, että ilmoitus tulee tehdä myös sellaisissa tapauksissa joissa samasta tapahtumasta tai huolesta on jo mahdollisesti tehty lastensuojeluilmoitus toisen tahon tai ammattikunnan toimesta. Tähän ei vaikuta, vaikka lapsi tai nuori olisi jo valmiiksi lastensuojelun asiakkaana. Viranhaltijan tulee myös uusia lastensuojeluilmoitus, jos tilanteessa ei tapahdu muutosta (Saastamoinen N.d.)

Vastaan voi myös tulla tilanteita joissa ilmoitusvelvoitteinen taho joutuu tekemään ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen. Ennakollinen lastensuojeluilmoitus on säädetty lastensuojelulain 25 c § ja se tehdään syntymättömästä lapsesta. Ennakollinen lastensuojeluilmoitus on varhaisin lapsen suojelun muoto ja sen tekemisessä keskeisiä toimijoita ovat neuvola sekä aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut. Ennakollinen lastensuojeluilmoitus tehdään varmaan tietoon perustuen ja syynä siihen voi olla esimerkiksi vanhemman päihdeongelma, vakava mielenterveyden häiriö tai vanhemman vapausrangaistus (Saastamoinen N.d.)

Kun perheestä on tehty lastensuojeluilmoitus, perheelle pääsääntöisesti kerrotaan myös ilmoituksen tekijä. Tällä pyritään välttämään vahingoittamismielessä tehtyjä ilmoituksia. Joissain tapauksissa viranomaisen tulee silti miettiä voidaanko ilmoituksen tekijää kertoa perheelle. Tällaisissa tapauksissa henkilöä voidaan suojata julkisuuslain 11 § 2 momentin perusteella. Kertomatta jättämiselle voi olla tapauskohtaisesti erinäisiä syitä, mutta yleisesti ottaen se johtuu lapsen edun tai yksityisen edun vaarantumisesta. Lapsen kohdalla edun vaarantuminen voi johtaa esimerkiksi tärkeän ihmissuhteen katkeamiseen. Yksityisen edun kohdalla esteenä voi olla väkivallan uhka. Estävänä tekijänä voidaan edellä mainittujen lisäksi pitää tärkeää yleistä etua. Tällä tarkoitetaan sitä, että tiedon levitessä lapsen asuinpiirissä kostotoimenpiteet voidaan nähdä merkittävänä uhkana. Tällaiset toimenpiteet voivat mahdollisesti vaikuttaa siihen, etteivät muut alueen asukkaat enää uskalla tehdä lastensuojeluilmoitusta vastaavanlaisissa tilanteissa, vaikka tarve ilmoituksen teolle olisi (Taskinen 2010, 52-53.)

2.3 Lasten kaltoinkohtelu

Jaana Inkilän (2005, 16.) mukaan lasten kaltoinkohtelu on niin moninainen käsite, että sitä on vaikeaa määritellä yksiselitteisesti. Perheväkivalta voi ilmetä monenlaisina eri toimintoina – se voi olla suoraa tai epäsuoraa, fyysistä, psyykkistä tai seksuaalista. Taloudellinen sekä uskonnollinen väkivalta luokitellaan myös osaksi perheväkivallan erinäisiä tyyppejä. Perheväkivalta voi olla monen edellä mainitun väkivallan muodon summa. Täten perheen ongelmat voivat olla moninaisia ja selkeää rajaa väkivaltaisten tekojen välille on vaikea asettaa. Perheväkivallan vaikutukset lapseen ovat väistämättömiä sellaisissa tilanteissa ja tapauksissa joissa väkivaltaa esiintyy lapsiperheiden kodeissa perheenjäsenten välillä. Perheväkivalta vaikuttaa lapseen myös niissä tapauksissa joissa se ei heihin suoranaisesti kohdistu – tällöin lapsi joutuu altistuneeksi väkivallalle sivustaseuraajan sekä silminnäkijän roolissa.

Kaltoinkohtelu vaikuttaa lapseen kokonaisvaltaisesti kaltoinkohtelun tyyppistä riippumatta. Se vaikuttaa negatiivisesti lapsen fyysiseen, psyykkiseen sekä henkiseen kehi-

tykseen. Kaltoinkohtelu voi aiheuttaa lapselle oppimisvaikeuksia sekä vaikuttaa vahvasti lapsen käyttäytymiseen. Kaltoinkohtelun mukanaan tuoma stressi voi myös aiheuttaa fyysisiä muutoksia lapsen elimistössä, kuten vaikuttaa hermo- tai verenkiertojärjestelmän kehitykseen (Flinck, Komulainen, Lahtinen, Paavilainen, Pörfors, Pösö, Rautakorpi, Tuovinen 2015.)

Varhainen puuttuminen on kaltoinkohtelun ehkäiseminen kannalta tärkeää. Perheiden ja lasten kanssa työskentelevillä ammattilaisilla on keskeinen rooli varhaiseen puuttumiseen liittyen. Etenkin ammattilaisen kyky havainnoida lasta ja perhettä on tärkeä kulmakivi varhaisen puuttumisen näkökulmasta. Ammattilaisen tai viranomaisen omalla ammattitaidolla voi olla ratkaiseva merkitys kaltoinkohtelun tunnistamiselle ja sen lopettamiselle. Kouluissa ja varhaiskasvatuksessa ammattilaiset työskentelevät päivittäin lasten ja perheiden kanssa. Tämän vuoksi työntekijöillä on velvollisuus lasten havainnoinnin kautta pyrkiä ennaltaehkäisemään kaltoinkohtelua sekä puuttumaan tilanteisiin joissa huoli herää. Kaltoinkohtelun tunnistamisen edellytyksenä on riskitekijöiden huomioiminen lapsen elämässä (Inkilä 2015, 20.) Näiden riskitekijöiden tunnistaminen, tietäminen ja arvioiminen auttavat tukemaan lasten ja perheiden voimavaroja. Kun taas kaltoinkohtelun merkkien ja oireiden tunnistaminen, kuten fyysisten jälkien huomioiminen auttaa ammattilaista tunnistamaan kaltoinkohtelun merkkejä lapsessa tai muissa perheenjäsenissä (Flinck ym. 2015.)

3 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus määritellään varhaiskasvatuslain (540/2018, 2§) mukaan alle kouluikäisten lasten suunnitelmallisena ja tavoitteellisena kasvatuksen, hoidon sekä opetuksen kokonaisuutena. Varhaiskasvatuksen tärkeänä kulmakivenä toimii pedagogiikka. Sana varhaiskasvatus on esitetty suomessa ensimmäisen kerran vuonna 1974 valmistuneessa varhaiskasvatuksen henkilökunnan koulutuskomitean mietinnössä. Tätä aikaisempi ilmaisu oli ”alle kouluikäisen lapsen kasvatus ja hoito” joka sittemmin korvattiin käsitteellä varhaiskasvatus. Käsitteen myötä Suomi sai vastineen englannin kieliselle termille early childhood education (Koivula, Siippainen, Eerola-Pennanen

(toim.) 2017, 21.) Varhaiskasvatus kattaa kaikki alle kouluikäiset lapset - ikävuosina 0-6-vuotta (Mitä on varhaiskasvatus N.d).

Varhaiskasvatuksen suunnittelua ja toteutusta ohjaavat monipuoliset lainmukaiset tavoitteet. Näistä ensisijainen on edistää lapsen iän ja kehityksen mukaista kasvua, kehitystä, hyvinvointia sekä terveyttä kokonaisvaltaisesti. Lapsen elinikäistä oppimista sekä oppimisen edellytyksiä on tuettava tasa-arvoisesti sekä yksilöllisesti toteuttamalla pedagogista toimintaa ja mahdollistamalla positiiviset oppimiskokemukset lapsen kielellä eli leikin omaisesti. Olennaisena osana varhaiskasvatusta toimii esiopetus, johon lapsen osallistumisesta on huolehdittava. Esiopetuksesta ja siihen liittyvistä asioista määrää perusopetuslaki (L 628/1998).

Kaikenlainen varhaiskasvatuksessa tapahtuva oppiminen on mahdollistettava lapselle kehittävässä ja turvallisessa varhaiskasvatusympäristössä jossa taataan lapsen edun ensisijaisuus. Varhaiskasvatus käsittää alleen erilaisia toimintamuotoja joihin kuuluvat päiväkodissa järjestettävä päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta, eli varhaiskasvatuksen järjestäminen muussa toimintaan soveltuvassa ympäristössä. Varhaiskasvatusta voivat saada lapset, jotka eivät ole vielä oppivelvollisuusikäisiä. Poikkeustilanteissa kuten erityisten olosuhteiden kohdalla myös oppivelvollisuuskäisiä vanhemmat lapset ovat oikeutettuja saamaan varhaiskasvatusta (L 540/2018, 1-3§.)

Ihmisen oppiminen käsitetään koko elämän mittaisena oppimisena ja tämän myötä myös varhaiskasvatus nähdään suurena osana ihmisen kokonaisvaltaista oppimista. Oikeutta varhaiskasvatukseen voidaan rinnastaa oikeutena perusopetukseen. Virallisissa kehittämisasiakirjoissa tätä oppimista korostetaan lapsen eikä vanhemman näkökulmasta. Varhaiskasvatus on yhdistelmä opetusta, kasvatusta ja hoivaa sekä lapselle tärkeää leikkiä ja leikinomaista toimintaa. Sen tärkeimpänä tavoitteena on lasten hyvinvoinnin, oppimisen ja kehityksen tukeminen (Koivula ym. 2017, 26.)

Lakien ja säädösten lisäksi varhaiskasvatusta säätelee ajassa elävä opetussuunnitelma. Opetussuunnitelma toimii ensisijaisesti pedagogisena suuntaviivana, jossa on kirjattu mm. toiminnan tavoitteet, arvot sekä periaatteet (Koivula ym. 2017, 56.)

3.1 Päivähoito ja lastensuojelu

Päivähoito on oleellinen osa ja toteuttaja ehkäisevässä lastensuojelussa. Sitä toteutetaan pääasiassa tukemalla ja turvaamalla lapsen kasvua ja kehitystä sekä tukemalla vanhempien tai huoltajien vanhemmuutta. Päivähoidossa kaikilla työntekijöillä on tarvittaessa vastuu puuttua perheiden ongelmiin ammattinimikkeestä huolimatta. Tällainen puuttuminen tarkoittaa monissa tilanteissa lastensuojeluilmoituksen tekemistä. Henkilökunnan pääasiallinen tehtävä on lapsen edun ajaminen sekä kasvun ja kehityksen turvaaminen. Ennaltaehkäisevän lastensuojelun toteutuminen päivähoidossa voi olla riippuvainen niin työpaikalla olevasta yhteistyöstä, mutta myös kunnallisista asioista. Tällainen asia voi olla esimerkiksi kunnan taloudellinen tilanne. Taloudellinen tilanne voi joissain tapauksissa vaikuttaa vahvasti varhaiskasvatuksessa työskentelevän henkilöstön määrään ja laatuun – esimerkiksi pätevien sijaisten hankinnan kautta (Kivimäki 2009, 14.)

Heinonen, Iivonen, Korhonen, Lahtinen, Muuronen, Semi & Siimes (2016, 180.) korostavat teoksessaan ”Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa” varhaiskasvatuksen keskeistä roolia ehkäisevässä lastensuojelussa. Päivähoidossa se toteutuu tunnistamalla lapsen kasvuun, kehitykseen sekä oppimiseen liittyviä tuen tarpeita moniammatillisen yhteistyön kautta. Laadukas varhaiskasvatus on lähtökohdana ehkäisevän lastensuojelun toteutumiselle päivähoidossa. Laadukas varhaiskasvatus takaa lapsille taitoja ja valmiuksia, joiden kautta he voivat saavuttaa kasvavana yksilönä täydet mahdollisuutensa.

Perheen ollessa kriisitilanteessa, jossa lapsen turvallisen kasvun ja kehityksen tukeminen ja turvaaminen eivät vastaa vaadittua tasoa, voidaan perusturvapalveluiden toimesta perheelle tarjota avohuollon tukitoimia. Varhaiskasvatus ja sen myötä päivähoito voi toimia yhtenä avohuollon tukitoimena tarjotessaan perheelle tukea varhaiskasvatuksen kautta esimerkiksi hoitopaikan järjestämisenä sekä erityisentuen toteuttajana (Heinämäki 2005, 82.) Avohuollon asiakkaina oli vuoden 2018 aikana yhteensä

54 883 lasta ja nuorta (Lastensuojelu 2018, 2019). Kun taas vuonna 2017 vastaava luku oli 55 884 (Lastensuojelu 2017, 2018).

3.2 Huolen puheeksi ottaminen

Arnkil & Eriksson (2005, 7.) mukaan huolen puheeksi ottaminen on osa kunnioittavaa varhaista puuttumista. Kun huoli nousee, kertoo se monissa tapauksissa siitä, että asioiden ennakoitaan menevän tai ne ovat jo menneet lapsen ja perheen kannalta huonoon suuntaan. Tällaisissa tilanteissa asioihin on tultava muutos ja siihen on puuttuttava. Perheiden tilanteen muuttamiseksi tulee varhaiskasvatuksessa tehdä töitä kokonaisvaltaisesti niin lapsen kuin perheen kanssa yhteistyössä.

Kun varhaiskasvatuksessa herää huoli lapsesta ja perheen tilanteesta, on huolen taustalla työntekijän kokema intuitiivinen kuva ja kokemus lapsen tilanteesta. Tämä kuva rakentuu työntekijän tunteista, työn mukanaan tuomasta tiedosta ja kokemuksesta sekä lain tuomista velvoitteista. Huoli herää useimmiten työyhteisön ja siihen kuuluvien työntekijöiden tekemien havaintojen perusteella. Näitä havaintoja tehnyt henkilö tai henkilöt vertailevat sekä tarkastelevat suhteutettuina aikaisempiin kokemuksiin, tietoihin sekä oppimiinsa asioihin perustuen.

Kun työyhteisö ja sen sisällä olevat työntekijät huomaavat olevansa tilanteessa jossa lapsen ja perheen tilanne herättää huolta, on hyvä pitää kirjaa huolta herättävistä havainnoista. Täten havaintoja voidaan tehdä pitkällä aika välillä ja niitä voidaan vertailla. Kirjausten kautta niin työntekijän kuin vanhemman on helpompi ymmärtää millaisista asioista huoli herää. Tällaisten havaintojen tulee olla konkreettisia kuvauksia siitä, miten lapsi tilanteissa toimii. Havainnot eivät voi olla työntekijän mielipiteitä lapsen tai vanhemman ominaisuuksista (Arnkil & Eriksson 2005, 21-23.)

Vaikka varhainen puuttuminen ja sen myötä huolen puheeksi ottaminen on erityisen tärkeää ja lapsen edun mukaista, epäröivät monet ammattilaiset sen tekemistä ja asioiden puheeksi ottamista. Monesti ajatellaan, että vaikeista asioista puhuminen va-

hingoittaa työskentelysuhteita - kuten varhaiskasvatuksessa työntekijän ja vanhemman välistä kasvatusyhteistyötä. Jos puheeksi ottamista vähätellään tai viivytellään voi se pahimmillaan kasvattaa ongelmaa ja siten vaikeuttaa sen tukemista. Huolen puheeksi ottamista voidaan helpottaa kasvattamalla luottamusta sekä käyttämällä molempia osapuolia kunnioittavaa dialogista keskustelua. Tällaisissa keskusteluissa pyritään lähestymään asiaa loukkaamatta asianomaisia (Huolen puheeksi ottaminen 2018.)

3.3 Varhaiskasvatuksen opettaja

Varhaiskasvatuksen opettajan nimike on vaihtunut lastentarhanopettajasta varhaiskasvatuksen opettajaksi 1.9.2018 voimaan astuneen varhaiskasvatuslain myötä. Tämän opinnäytetyön tutkimuksessa puhutaan varhaiskasvatuksen opettajasta, mutta joissain lähteissä käytetään vielä nimikettä lastentarhanopettaja.

Varhaiskasvatuksen opettaja on varhaiskasvatuksen ammattilainen jonka ammattipätevyyden voi tänä päivänä saada kahdella eri tutkinnolla. Näitä tutkintoja ovat ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveystieteiden koulutusohjelma, Sosionomi AMK kasvatustyön opinnot, 210 op (Sosionomin AMK tutkinto-ohjelma N.d.) sekä Yliopiston kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, jossa pääaineena varhaiskasvatustiede, 180 op (Kandidaatin tutkinto N.d.)

Varhaiskasvatuksen opettaja on varhaiskasvatuksen ammattilainen, joka työskentelee lapsuuden ja varhaispedagogiikan asiantuntijana. Varhaiskasvatuksen opettajalla on keskeinen rooli lapsen päivittäisessä elämässä. Varhaiskasvatuksen opettajalla on vastuu lapsen sekä perheen fyysisen, psyykkisen sekä sosiaalisen hyvinvoinnin tukemisesta sekä myönteisten oppimiskokemusten toteuttamisesta (Lastentarhanopettajan ammattietiikka N.d.)

Varhaiskasvatuksen opettajan työtä määrittelee vahvasti ammattietiikka, joka pohjautuu OAJ:n 2002 julkaisemaan opettajan ammattietiikkaan. Ammatillinen toiminta

tuot mukanaan vastuun joka perustuu ammatillisuuteen, alan erityistietämykseen sekä työn arvopohjaan. Ammattietiikka toimii ohjenuorana kaikille varhaiskasvatuksessa työskenteleville ammattilaisille. Ammattietiikka ei ole pakottava, mutta sitä tukevat ammatillista toimintaa ohjaavat lait, asetukset ja muut säädökset. Keskeisimpänä toimii Yhdistyneiden kansakuntien Lapsen oikeuksien sopimus, ihmisoikeuden julistus sekä Suomen perustuslaki (Ammatilliset asiat N.d.)

3.4 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatukseen perustuen on luotu valtakunnallinen opetushallituksen määräämä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden keskeinen tehtävä on edistää varhaiskasvatuksen toteuttamisen yhdenvertaisuutta koko maassa sekä ohjata ja edistää varhaiskasvatuksen kehittymistä valtakunnallisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisimmistä sisällöistä, monialaisesta yhteistyöstä, varhaiskasvatuksen järjestäjien sekä vanhempien ja huoltajien välisestä yhteistyöstä, sekä jokaisen lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä (L 540/2018, 21§.)

Varhaiskasvatussuunnitelma on kokonaisuutena kolmiosainen ja se kattaa sisälleen valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman sekä linjaukset paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lasten henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseksi (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 7.)

Kunnat, kuntayhtymät sekä yksityiset palveluntuottajat luovat valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman määrittämin ehdoin oman paikallisen varhaiskasvatussuunnitelmansa. Suunnitelmia voidaan laatia tuottaja-, ryhmä-, yksikkö-, tai toimintamuotokohtaisesti - käytännössä tämä tarkoittaa, että saman ketjun varhaiskasvatustyksiköissä voi olla toisistaan hieman poikkeavat varhaiskasvatussuunnitelmat. Paikal-

lisiä varhaiskasvatussuunnitelmia laadittaessa voidaan ottaa huomioon erilaisia toiminnan pedagogisia painotuksia kuten liikunta, luonto tai kulttuuri (L 540/2018, 22 §.)

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta. Suunnitelman laatiminen on lain velvoittamaa ja se koskee kunnallisen varhaiskasvatuksen ohella myös yksityisen varhaiskasvatuksen tuottajia. Varhaiskasvatussuunnitelman kirjaamisen lisäksi sitä tulee arvioida sekä kehittää tarpeen mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelma voidaan laatia kaikkia toimintamuotoja yhtenäisesti koskevaksi – kuten päiväkotitai perhepäivähoito. Varhaiskasvatussuunnitelma voidaan myös kirjata jokaiselle toimintamuodolle erikseen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 8.)

Varhaiskasvatussuunnitelmassa (2018, 31.) todetaan, että ”Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusamiselta ja muulta häirinnältä”. Käytännössä tämä tarkoittaa varhaista puuttumista, huolen puheeksi ottamista sekä tarvittaessa lastensuojeluilmoitusten laatimista perheen hyvinvoinnin tukemisen ja lapsen fyysisen turvallisuuden takaamiseksi. Jokainen varhaiskasvatuksessa työskentelevä ammattilainen sitoutuu noudattamaan voimassa olevaa lakia sekä varhaiskasvatussuunnitelmaa ja sen myötä sitoutuu myös omalta osaltaan toimimaan työssään lapsen ja perheen turvallisuutta sekä hyvinvointia tukevalla tavalla.

4 Tutkimuksen toteuttaminen

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena, jossa kohderyhmänä toimi Keuruulla kunnallisessa varhaiskasvatuksessa työskentelevät varhaiskasvatuksen opettajat. Haastattelimme yhdeksää varhaiskasvatuksen opettajaa ja päätimme toteuttaa haastattelut yksilöhaastatteluina. Ajattelimme, että yksilöhaastatteluiden kautta saamme haastateltavilta monipuolisempia vastauksia eikä mahdollista ryhmä-

painetta pääse syntymään aiheen ollessa monelle henkilökohtainen. Haastattelu-
muotona toimi puoli strukturoitu teemahaastattelu, johon kuuluneet kysymykset
luotiin keskustelua avaaviksi. Haastattelut toteutettiin syys-lokakuun 2019 aikana ja
paikkana toimi haastateltavan oma työympäristö. Haastattelukysymykset annettiin
haastateltaville etukäteen pohdittaviksi.

Tutkimuksen aihetta määritteli jossain määrin molempien sosionomi opintopolun
suuntaus kasvatustyöhön ja siten myös opinnäytetyön tulisi liittyä varhaiskasvatuk-
seen. Tämän lisäksi olimme molemmat kiinnostuneita lastensuojelutyöstä, joten pää-
timme yhdistää varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun opinnäytetyön aiheen kautta.
Kohdennettu tarkennus lastensuojeluilmoitukseen ja sen tekemiseen nousi sen tär-
keyden kautta osana varhaiskasvatuksen ehkäisevää lastensuojelua. Opinnäytetyön
kautta saisimme lisää osaamista varhaiskasvatuksesta ja lastensuojelusta sekä sen li-
säksi opinnäytetyö saattaisi herätellä lastensuojeluilmoituksia koskevaa keskustelua.

Tilastollisesti katsottuna kirjattujen lastensuojeluilmoitusten määrä on noussut ja las-
kenut lähivuosien aikana. Tilastojen mukaan vuonna 2017 tehtyjen lastensuojeluil-
moitusten määrä oli noussut 15% vuodesta 2016 (Lastensuojelu, 2017, 2018). Kun
taas vuoden 2018 lastensuojelun tilastoraportin mukaan kirjattujen lastensuojeluil-
moitusten määrä on noussut 4,7% vuodesta 2017 (Lastensuojelu 2018, 2019).

2018 aikana tehtyjen lastensuojeluilmoitusten määrä oli yhteensä 145 880, kun taas
vuonna 2017 lastensuojeluilmoituksia tehtiin yhteensä 139 368 kappaletta, eli määrä
on nousussa. Yhtä lasta kohden on molempina vuosina tehty keskimäärin 1,8 ilmoi-
tusta (Lastensuojelu 2018, 2019.)

4.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia liittyen lastensuojeluilmoitukseen. Tavoitteena oli selvittää ja kuvata varhaiskasvatuksen opettajien tietoisuutta ja osaamista lastensuojeluilmoituksesta ja sen tekemisestä.

Tutkimuskysymykset:

- Miten haastateltavat kuvaavat lastensuojeluilmoitusten tekemistä varhaiskasvatuksessa?
- Millaista osaamista varhaiskasvatuksen opettajilla on lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyen ja millaista osaamista he kokevat tarvitsevana lisää?

4.2 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi valikoitui kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus jonka lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Hirsjärven, Remeksen & Sajavaaran (2018, 160.) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa tekijällä on omien kiinnostuskohteiden perusteella mahdollisuus valita minkälaista näkökulmaa ja tietoa pidetään merkittävimpänä tutkimuksen kannalta. Tutkimukseen asetettujen kysymysten perusteella tutkijat voivat tulkita tutkimuksen aikana saatua tietoa valitsemastaan näkökulmasta käyttäen ymmärrystä, joka heillä on – tällä tavoin samaa asiaa voidaan tutkia monella eri tavalla ja monesta eri näkökulmasta (2018, 160.) Kvalitatiiviseen tutkimukseen ja sen toteuttamiseen sisältyy monia eri suuntauksia ja tyyplejä esimerkiksi tiedonhankintaa tai analyysia koskien. Tutkimuksen tekemiseen ei ole olemassa yhtä oikeaa tapaa vaan jokainen tutkija muodostaa tutkimuksensa omien valintojensa mukaan (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka N.d.)

Opinnäytetyömme aineistonkeruumenetelmänä toimi teemahaastattelu ja se täytti kvalitatiivisen tutkimuksen kriteerit siten, että tekijöinä meillä oli mahdollisuus valita se mitä haastatteluista keräämiämme tietoja pidimme oman tutkimuksemme kannalta kaikkein tärkeimpänä – valitsemisen tärkeys korostuu etenkin siinä, kun tarkoituksena oli saada tietoa varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemuksista koskien

lastensuojeluilmoitusta. Luonteeltaan tutkimus kuvaa kokonaisvaltaista tiedonhankintaa, jossa aineisto koottiin luonnollisten ja todellisten tilanteiden kuvausten perusteella.

Teemahaastattelu on haastattelutyypiltään puolistrukturoitu haastattelu. Puolistrukturoitu haastattelu voidaan määritellä siten, että haastattelussa käytettävät kysymykset on määritelty etukäteen, mutta niiden järjestystä voidaan tarvittaessa muuttaa. Tämä tekee haastattelusta keskustelevampaa haastattelijan sekä haastateltavan välillä. Puolistrukturoitu haastattelu muoto takaa myös sen, että vastauksia ei ole ennalta määritelty erinäisiin vastausvaihtoehtoihin vaan haastateltavat voivat vastata omin sanoin perustuen vastauksensa omiin näkemyksiinsä vaikkakin haastattelu pyörii kohdennetusti tietyn aiheen ympärillä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa voidaan käyttää esimerkiksi induktiivista analyysia, jossa tutkijan tavoitteena on paljastaa aiheesta odottamattomia asioita ja tarkastella saatua aineistoa yksityiskohtaisesti ja monitahoisesti (Hirsjärvi ym. 2018, 164). Vaikka induktiivinen (aineistolähtöinen) analyysi rinnastetaan yleisesti kvantitatiiviseen eli laadulliseen tutkimukseen, voi analyysissa hyödyntää myös muita tyyliä kuten deduktiivista (teorialähtöistä) analyysiä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka N.d.)

4.3 Kohderyhmä ja aineiston kerääminen

Opinnäytetyömme tutkimuksen kohderyhmänä olivat Keuruun kaupungin kunnallisen puolen varhaiskasvatuksen opettajat. Tutkimusta varten suoritettuihin haastatteluihin osallistui yhdeksän Keuruun kunnallisen päivähoidon varhaiskasvatuksen opettajaa. Keuruulla kunnallisessa varhaiskasvatuksessa toimii noin 18 varhaiskasvatuksen opettajaa sekä lisäksi myös kyläkoulujen esiopettajat. Haastateltavat varhaiskasvatuksen opettajat tulivat kolmesta eri yksiköstä. Alunperin haastateltavia oli tarkoitus olla kymmenen, jolloin mukaan olisi saatu myös yksi haastateltava neljänestä yk-

siköstä. Kyseinen haastattelu jouduttiin kuitenkin valitettavasti perumaan sairastapauksen vuoksi, eikä uutta aikaa keritty enää sopimaan opinnäytetyön aikataulun takia.

Haastattelut sovittiin joko kasvotusten tai puhelimen välityksellä. Toinen opinnäytetyön tekijöistä toimi Keuruun kaupungilla varhaiskasvatuksen opettajana, jossa hän toteutti haastattelut suurimmaksi osaksi omassa työympäristössään, sopien aikataulut haastateltavien kanssa molemmille sopivaksi. Opinnäytetyön tekijälle nämä haastattelut eivät olleet työaikaa, vaikka osa haastatteluista toteutettiin työpäivän aikana. Opinnäytetyön tutkimuksen aineiston keräämistä varten suunniteltuihin haastatteluihin oli melko helppo löytää vapaaehtoisia ja täten osallistujat saatiin kerättyä nopeasti, sillä halukkaita löytyi hyvin. Siihen lienee vaikuttaneen myös se, että haastattelut oli mahdollista toteuttaa haastateltavien työaikana – tällöin kenenkään ei tarvinnut käyttää omaa vapaa-aikaansa haastatteluihin osallistumiseen.

Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa päätimme, että pyrimme haastattelemaan vain kunnalliselle puolella työskenteleviä varhaiskasvatuksen opettajia - tämä siitä syystä, että Keuruun kaupungissa toimii tällä hetkellä vain yksi yksityisen sektorin päiväkotit. Tällä varmistimme sen, että jokainen haastateltava toimisi saman organisaation alaisuudessa, joka vaikuttaisi olennaisesti myös tutkimuksen tuloksiin.

Aluksi haimme opinnäytetyömme haastatteluja varten tutkimuslupaa Keuruun kaupungin sivistystoimen johtajalta. Tutkimuslupaa haettiin syyskuun 2019 alussa ja saimme luvan heti seuraavalla viikolla sen hakemisesta. Tutkimusluvan hakemista varten teimme tutkimuslupa-anomuksen. Anomuksesta kävi ilmi opinnäytetyömme nimi, tutkimuksen aihe, tutkimuksen tarkoitus sekä tavoitteet. Tutkimuslupa-anomuksessa kerrottiin myös, kuinka tutkimukseen liittyvät haastattelut toteutettaisiin. Näiden lisäksi liitimme anomukseen myös alustavan haastattelurungon. Tutkimuksen edetessä tutkimuksen tarkoitusta sekä tavoitetta hiottiin ja niiden myötä myös tutkimuskysymyksiä tarkennettiin.

Haastatteluun osallistuneet varhaiskasvatuksen opettajat olivat valmistuneet joko lastentarhanopettajaopistosta, yliopistosta tai ammattikorkeakoulusta (Sosionomi).

Haastatteluun halukkaille lähetettiin haastattelurunko ennen haastattelua, täten he saivat valmistautua haastatteluun etukäteen haastattelurungon kysymyksien kautta.

Haastattelut päästiin aloittamaan heti tutkimusluvan saatuaamme ja ne toteutettiin syys-lokakuun aikana vuonna 2019. Kestot vaihtelivat kahdestakymmenestä minuutista viiteenkymmeneen minuuttiin. Haastattelut hoidimme siten, että toinen meistä oli vastuussa itse haastattelutilanteista ja toinen litteroinnista ja haastatteluista saadun aineiston läpi käymisestä. Haastattelut nauhoitettiin, jonka jälkeen ne litteroitiin. Litteroidun materiaalin perusteella saimme opinnäytetyötämme tutkimusaineiston, joka analysoitiin - tästä muodostui tutkimustulos. Jo siinä vaiheessa, kun haastattelut aloitettiin ja nauhoitettiin, haastatteluihin osallistuneiden varhaiskasvatuksen opettajien anonymiteetti oli varmistettu. Henkilöllisyydet eivät paljastuneet litteroiduista materiaaleista.

Vaikka haastattelut olivat haastateltaville työaika, halusimme helpottaa opinnäytetyön tuomaa kuormitusta haastattelu yksiköissä siten, että toimitimme haastatteluun kuuluvat kysymykset heille etukäteen - tämän myötä haastattelut olivat ajallisesti lyhempiä ja siten työntekijät pääsivät jatkamaan työpäiväänsä nopeammin. Vaikka koimme haastattelumme tärkeänä ja ajankohtaisena, halusimme silti toteuttaa sen mahdollisimman vähän haastateltavia kuormittavana. Tiesimme oman varhaiskasvatuksen työkokemuksen kautta, että päiväkodeissa tilanteet ja sovitut asiat saattavat muuttua päivän tai viikon aikana moneen kertaan. Haastattelut toteutettiin myös lasten päiväuni aikana, täten haastattelut eivät hankaloittaneet päiväkodin arkista toimintaa.

4.4 Aineiston analyysi

Haastatteluiden kautta kerätty materiaali analysoitiin sisällönanalyysinä neljän haastatteluissa nousseen teeman kautta:

1. Huolen herääminen varhaiskasvatuksessa
2. Lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen

3. Käsitukset lastensuojeluilmoituksesta sekä niiden muuttunen
4. Lastensuojeluosaaminen ja sen tukeminen

Kvalitatiivisen tutkimuksen analyysi toteutetaan monesti sisällönanalyysinä. Aineisto analyseissä sisällönanalyysiä käytetään muun muassa inhimillisen vuorovaikutuksen tutkimiseen ja ihmisten kokemusten, käsitysten ja elämäntavan kuvaamiseen. Sisällönanalyysi voi toimia tutkimuksena niin yksittäisenä metodina kuin väljänä teoreettisena kehyksenä (Sarajärvi & Tuomi. 2018.)

Järvenpää (2006.) mukaan analyysissä tutkimuksen käsitteet ja olettamukset saattavat ohjailla tutkijaa, mutta aineiston kokoamisessa ne saattavat muuttua. Itse analyysi kuten jäsentäminen ja tulkinta tapahtuvat useissa eri vaiheissa. Aloitimme opinäytetyömme tutkimusta varten kerätyn aineiston analyysin haastatteluvaiheessa ja litteroinnissa. Oli tärkeää ottaa huomioon se, kuinka eri mittaiset työkokemukset ja koulutustaustat mahdollisesti vaikuttavat siihen millaista osaamista haastateltavilla oli lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyen. Samaisesta syystä haastatteluiden alussa kysyttiin koulutusta, valmistumisvuotta sekä työvuosia varhaiskasvatuksen parissa.

Aineisto litteroitiin äänitteistä osittaisella litteroinnilla, josta saatiin aineistoa 27 sivua. Tekstinä käytettiin Jyväskylän ammattikorkean koulun raportointiohjeiden mukaisesti Calibri fonttia koossa 12 rivivälillä 1,5. Halusimme käyttää tuloksissa haastattelusta saatua materiaalia myös suorina lainauksina, siten haastateltavat saivat parhaiten äänensä kuuluviin ja näin kokemukset ja ajatukset saatiin kirjattua muuttamattomina myös tutkimuksen tuloksiin. Haastateltavat puhuivat haastatteluissa vaihtelevasti. Toiset vastasivat lyhyen yksiselitteisesti, kun taas toiset puhuivat hyvin yksityiskohtaisesti ja kattavasti. Molemmat tyyliä olivat tutkimuksen kannalta toivottavia ja lyhyen yksiselitteisestäkin vastauksesta saatiin vartenotettavaa materiaali tutkimuksen tuloksiin. Haastattelut litteroitiin ja merkattiin tuloksiin H1, H2, H3... merkinnoilla. Näiden kautta halusimme taata haastateltavan anonymiteetin pienessäkin työyhteisössä, vaikka käyttäisimme tuloksissa suoria lainauksia.

Analysoidessamme tutkimusaineistoa tuli ottaa huomioon tutkimuksen arvioitavuus. Tämä tarkoittaa, että tutkimustulos on kirjattu siten, että lukija voi seurata ja ymmärtää tukijan päättelyä ja tämän myötä lukijalla on mahdollisuus hyväksyä tutkimuksen tulos tai kyseenalaistaa se (Mäkelä 1990, 53).

5 Tulokset

Haastatteluihin osallistuneet varhaiskasvatuksen opettajat työskentelivät kaikki saman organisaation alla, mutta heidän koulutustaustansa sekä työvuodet varhaiskasvatuksen parissa vaihtelivat kolmesta kolmeenkymmeneen vuoteen. Tämän koimme tutkimus tuloksen kannalta etuna, sillä tällöin saimme opinnäytetyöhön mahdollisimman laajan kuvan nykyisestä tilanteesta lastensuojeluilmoitus asioihin liittyen ja pystyimme vertailemaan tämän hetkistä tilannetta siihen mitä se oli aiemmilla vuosikymmenillä ollut. Osa haastateltavista oli käynyt lastentarhaopettajaopiston, osalla oli yliopistotaustainen kasvatustieteiden kandidaatin tutkinto, kun taas osalla oli varhaiskasvatuksen opettajan pätevyyteen mahdollistava ammattikorkeakoulututkinto; Sosionomi AMK.

Kuten aiemmassa kappaleessa mainittiin, haastateltavat vastailivat kysymyksiin lyhyen yksiselitteisesti tai yksityiskohtaisesti. Haastatteluiden perusteella voidaan kuitenkin todeta, että haastateltavan vuosissa mitattava työkokemus ei vaikuttanut vastausten laajuuteen. Työkokemus vaikutti ennemminkin vastausten sisältöön.

5.1 Huolen herääminen varhaiskasvatuksessa

Se kuinka usein haastateltavat kokivat kohtaavansa työssään tilanteita, joissa lastensuojeluilmoituksen tekeminen tulisi ajankohtaiseksi vaihteli suuresti. Vastaukset vaihtelivat vuosittaisesta tilanteiden havaitsemisesta jopa viikoittaiseen havaitsemiseen. Haastattelusta saadun aineiston perusteella useampi varhaiskasvatuksen opettaja kokee tietynlaista epävarmuutta niissä tilanteissa, kun lastensuojeluilmoituksen tekoa mietitään, myös tässä vaiheessa moni nosti esille, että tarve konkreettisille ohjeille olisi erittäin suuri.

Osa haastatteluun osallistuneista kertoi, että viimeisimpien työvuosien aikana mahdolliseen lastensuojeluilmoitukseen johtava ajatusprosessi on yleistynyt. Etenkin tietoisuuden noustua koettiin, että lastensuojeluilmoitus on jo käsitteen tasolla useammin mielessä kuin aiemmin.

”On pientä huolta tai sit ollaan siellä vähän harmaalla alueella että tehdäänkö vai ei lastensuojeluilmoitus..” (H4)

Yllättävän usein niitä on osunu nyt tähän nykysenkin työsuhteen ajalle, yllättävän paljon... On niitä tehty useempikin vuoden aikana, ne on ollu aika selkeitä tilanteita. Tottakai pyritään ensin sen palvelutarpeen arvioinnin avulla ja perheen kanssa yhteistyössä (H8)

Mä nyt voin sanoa et joka vuosi miettii jotain jossakin kohassa onko aiheellista vai ei, kyllä sitä miettii enemmän ja niinkun selvittää sitä asiaa, et se on kyllä lisääntyny se prosessi mitä siinä käy läpi.. (H7)

Se on tietysti vuodesta riippuen, että voi mennä vuosikin, joku työvuosi ettei tuu ollenkaan, mutta sitten voi olla taas sellanen vuosi, että on useemmastakin lapsesta huoli.. (H2)

Eräs haastateltavista nosti esille, että lastensuojeluviranomaisten ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden yhteistyön tulisi alkaa heti siinä vaiheessa, kun toinen taho miettii ilmoituksen tekemistä. Hänen näkökulmastaan varhaiskasvatuksen olisi hyvä saada lastensuojeluviranomaisilta enemmän tietoa lapsen ja perheen tilanteesta – tällä voitaisiin välttyä ylimääräiseltä työltä. Joskus on käynyt siten, että varhaiskasvatuksessa on mietitty lastensuojeluilmoituksen tekoa ja myöhemmin on selvinnyt, että ilmoitus on jo tehty samasta huolta herättäneestä asiasta jo jonkin toisen tahon toimesta. Vaikka tiedetäänkin että samasta huolesta tehdään aina tarpeen vaatiessa uusi ilmoitus, olisi tieto jo mahdollisesti olemassa olevasta lastensuojelun asiakkuudesta voinut helpottaa tai madaltaa ilmoituksenteon kynnystä.

Lapsen iällä ei suoranaisesti nähty olevan vaikutusta siihen, kuinka herkästi lastensuojeluilmoitus tehdään. Useampi haastatteluihin osallistunut mainitsi kuitenkin, että eri ikäisten lasten kanssa huoli herää monesti erilaisista asioista. Pienten taaperoikäisten lasten kanssa työskentelevät varhaiskasvatuksen opettajat kokivat, että lapsen tilanteen havainnointi on ensisijaisen tärkeää silloin kun lapsi ei osaa vielä puhua – vaatteiden kunto, vanhempien käytös lasta kohtaan tai varhaiskasvatuksen henkilökuntaa kohtaan, sekä yleisesti ottaen lapsen perushoitoon liittyvät asiat. Isompien lasten kanssa työskentelevät taas kokivat, että lapsen käytöksestä tai puheesta näkyy helposti, jos jokin on pielessä, tämän taas ei koettu olevan pienten lasten kohdalla niinkään mahdollista.

No tätä mä mietin, että ei mun mielestä sillä iällä. Ehkä tietysti jos lapsi on vielä niin pieni ettei osaa sanoilla kuvata mitään, että sit pitää eleistä ja jostain tällasista, tai sitten vaatetuksesta tai jostain muusta huomioida sitä.. (H1)

Mä luulen et eskarista ehkä herkemmin tehdään, koska se käytös näkyy. Et siellä varmaan niinkun enemmän tulee esille se ongelma ja se erilainen käyttäytyminen kun sit ihan pienen kanssa kun saattaa olla joku uhmaikä tai joku muu mikä tekee - paljon mustelmia voi tulla kun kaatuu tai muuta.. (H4)

Enemmän se syy miksi tehdään pienille lastensuojeluilmoituksia voi olla eri kun sit isommilla lapsilla. Siellä pienillä se syy on useimmin tässä perushoidossa tapahtuvat puutteet et huomataan siinä, tai lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutustilanteessa tai siinä kuinka hän kohtelee sitä lasta (H5)

Esille nousi myös se, kuinka tärkeää varhaiskasvattajalle olisi tuntea lapsi hyvin – tämä mahdollistaa varhaisen puuttumisen lastensuojeluasioissa. Eräs haastateltavista mainitsi, että jokaisen varhaiskasvattajan tulisi tunnistaa lapsesta mikä on hänelle ominaista käytöstä ja mikä ei. Olisi tärkeää tunnistaa se, missä vaiheessa lapsi puhuu totta ja missä vaiheessa selittää mahdollisesti omaa tarinaansa.

Mut aina se et jos se on pelkästään lapsen kertomaa niin pitää aikuisen sit miettiä sitä että mikä se lapsen kehitystaso on, voidaanko me luottaa sen lapsen puheeseen, onko se hänen itse kertomaa ja itse sepittämää, onko hänelle tyypillistä että selittelee taruja ja satuja vai onko tää nyt oikeesti totta.. (H5)

Yksi vastaajista nosti haastattelun aikana esille työyhteisöön kuuluvien ihmisten erilaiset persoonallisuuden piirteet ja sen, kuinka asioita koetaan eri tavalla. Toinen kokee lastensuojeluilmoituksen tekemisen tarpeelliseksi, kun taas toinen saattaa kokea ja ajatella tilanteen täysin eri tavalla – lähinnä sellaisissa tapauksissa kun raja lastensuojeluilmoituksen tekemisen ja sen tekemättä jättämisen on häilyvä.

Me tehdään eri tavalla töitä, me ollaan eri temperamenttisiä ihmisiä, meillä on erilaiset luonteet. Me koetaan lasten tarpeet, eleet, kaikki tämmöset vähän eri tavalla... (H1)

On niitä tehty useempikin vuoden aikana, ne on ollu aika selkeitä tilanteita. Tottakai pyritään ensin sen palvelutarpeen arvioinnin avulla ja perheen kanssa yhteistyössä. Sitten on välillä semmosia tilanteita et se on välittömästi tehtävä, et se velvottaa jo muutenkin tekemään sen. (H8)

Varhaiskasvatuksessa työskentelevien ammattilaisten tulee kiinnittää huomiota lasten verbaaliseen sekä non-verbaaliseen viestintään. Vuorovaikutussuhteen tulisi olla myönteinen ja aikuisen tulisi olla niissä läsnä jakamattomalla huomiolla. Lapsen yksilöllinen huomiointi varhaiskasvatuksen arjen tilanteissa vaatii ammattilaiselta kiinnostusta ja virittyneisyyttä havainnoida lapselle ominaista toimintaa sekä ajattelutapaa (Järvinen, Laine, Hellman-Suominen 2009, 160.)

Jotta lapsen hädän ja mahdollisen lastensuojelu tarpeen voi tunnistaa päiväkodissa ja koulumaailmassa, tulee lasta kuunnella ja kuulla. Kuunteleminen ei ole sidoksissa lapsen ikään tai puheen kehittymiseen ja itsensä ilmaisemiseen, vaan ammattitaitoisen

ammattilaisen tulee osata kuunnella ja ymmärtää lasta kenen kanssa hän työskentelee. Tämä tarkoittaa, että jo vauva ikäistä lasta tulee ja pitää kuunnella. Esimerkiksi kitinä ja itku ovat lapsen kommunikoinnin muotoja joihin aikuisen on reagoitava. Myöhemmin lapsen kasvaessa ja kehittyessä lapsen kuuleminen tapahtuu hänen kehityksen tasoisen vuorovaikutuksen keinoin (Mahkonen 2010, 67.)

Ainoastaan yksi haastatteluun osallistuneista varhaiskasvatuksen opettajista mainitsi vastauksissaan sosiaalihuoltoon tehtävän palvelutarpeen arviointi pyynnön perheelle mahdollisena tuen hakemisen muotona. Tämän perusteella voidaan päätellä, että palvelutarpeen arviointia ei vielä suoranaisesti rinnasteta lastensuojeluilmoitukseen ja se on käsitteenä vieras varhaiskasvattajille.

Palvelutarpeen arviointi tulee vireille, kun yksityinen tai julkinen toimija tekee yhteydenoton sosiaalihuoltoon tuentarpeen arvioimiseksi, lastensuojeluilmoituksen kautta tai yleisellä sosiaalipalveluita koskevalla hakemuksella. On myös mahdollista, että asia otetaan käsittelyyn, jos sosiaalihuollon viranhaltia saa muutoin tietää sosiaalihuollon tarpeesta lapsella tai perheellä. Palvelutarpeen arvioinnin yhteydenotto on säädetty niin sosiaalihuoltolain 36 §:n kuin lastensuojelulaissa 26 §. Yhteydenotossa tulee ottaa huomioon lakien etusijajärjestys, sosiaalihuoltolaki on yleislaki ja lastensuojelulaki on erityislaki, mikä käytännössä tarkoittaa, että yhteydenottajien joukko on erilainen ja myös yhteydenoton kynnys vaihtelee. Sosiaalihuollossa yhteydenotto voidaan tehdä yhteistyössä vanhempien tai huoltajan kanssa, esimerkiksi perheneuvolasta, mutta lastensuojelussa yhteydenotto tapahtuu monesti lastensuojeluilmoituksen kautta – ilman vanhempien tai huoltajan suostumusta (Saastamoinen N.d.)

5.2 Lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen

Haastateltavilta kysyttiin, että minkälaisia ajatuksia lastensuojeluilmoitus käsitteenä heissä herätti. Vastausten perusteella kävi ilmi, että päällimmäisenä ajatuksena monella on lapsen tai perheen hyvinvoinnista herännyt huoli. Myös perheiden pahoinvointi sekä lasten oikeus turvalliseen elämään nousivat keskeisiksi teemoiksi. Muu-

tama vastaaja toi esille myös sen, että tänä päivänä asiakasperheetkin kokevat lastensuojeluilmoituksen olevan ratkaisu vaikeaan tilanteeseen – perheelle mahdollistetaan tarvittava apu ja tuki, jos sitä ei aiemmin oltu saatu tarpeiden mukaan. Eräs haastateltavista mainitsi kokevansa lastensuojeluilmoituksen tekemisen olevan ainoa keino siihen, että voitaisiin tehdä yhteistyötä sosiaaliviranomaisten kanssa, kun taas useampi toivoi varhaiskasvatuksen ja sosiaaliviranomaisten välisen yhteistyön olevan aktiivisempaa. Haastatteluista kerätyn aineiston perusteella nousi ilmi, että viran velvoittavuus tehdä lastensuojeluilmoitus on madaltanut kynnystä sen tekemiseen – tämä on myös lisännyt varmuutta siihen.

Lapsella on erityinen oikeus suojeluun, se myös tarkoittaa, että häntä on suojeltava hänen kehitystään vaarantavilta niin aktiivisilta ja passiivisilta kuin fyysisiltä ja psyykkisiltä teoilta (Mahkonen 2003, 198).

Mun mielestä huoli lapsesta, se on aina se että herää huoli siitä lapsesta ja lapsen hyvinvoinnista. Jos sanotaan, että lastensuojeluilmoitus niin tulee heti semmonen et joku on herättänyt sen huolen, että se ajatus alkaa kääntyä sinne ilmoituksen puolelle. (H1)

Myös vähän niinkun laajemmalti ajateltuna väkisinkin tulee mieleen että yhteiskunnan muutos niin, että perheet hakee turvaa myös niinpäin, että jos ei muuten saa sitä tukea niin he ilmoittaa itse lapsensa lastensuojelun asiakkaaksi että he saa riittävän turvan ja tuen... (H4)

No mun mielestä valitettavasti lastensuojeluilmoitus on meidän ainoa tapa olla.. tai tehdä yhteistyötä sossun kanssa. Mä koen, että jos me halutaan niinkun jonkun lapsen asia heidän kanssaan jakaa niin tää on meidän ainoa vaihtoehto.. (H9)

Yli kaksikymmentä vuotta varhaiskasvatuksen parissa työskennelleet opettajat kuvasivat haastatteluissa lastensuojeluilmoituksen olleen aiemmin vaihtoehto, joka toteutettiin vain äärimmäisissä tilanteissa – tarve ilmoituksen tekemiseen olisi kuitenkin

ollut sama kuin tänäkin päivänä. Syynä tähän koettiin pelko siitä, mitä tulee ilmoituksen tekemisen jälkeen – osallistuneet nostivat esille ”kasvojen menettämisen”. Lähes kaikkien haastatteluun vastanneiden mielestä tietoisuus lastensuojeluasioihin liittyen on kasvanut vasta viime vuosien aikana – osan mielestä aihe vaikuttaa edelleen olevan pienimuotoisesti tabu.

Haastattelututkimuksen oli tarkoitus selvittää myös sitä, kuinka haastettavien työpaikoilla suhtaudutaan lastensuojeluilmoitukseen tänä päivänä. Jokainen haastatteluun osallistunut oli sitä mieltä, että työpaikan suhtautuminen lastensuojeluilmoitukseen ja sen tekemiseen on pääsääntöisesti positiivista ja siitä puhutaan rohkeasti. Haastatteluista saadun aineiston perusteella nousi esille, että viime vuosien aikana suhtautuminen on muuttunut enempi positiiviseen suuntaan ja lastensuojeluilmoitukseen liittyvistä asioista voidaan keskustella avoimesti työyhteisön keskuudessa. Kuitenkin kävi myös ilmi, että tietoisuus lastensuojeluasioista kasvaa hitaasti edelleen, vaikka sen lisääntymisen vaikutukset ovat olleet työyhteisölle positiivisia.

Tää onkin jännä juttu.. toisaalta mä koen, että ehkä rohkasevastikkin nykyään, mutta tosi hitaasti kasvaa tää tietosuus siitä et meidän on tehtävä niitä.. (H1)

Mun mielestä tosi asiallisesti ja sitten sillai että se on meidän velvollisuus tehdä se lastensuojeluilmoitus jos on tarvetta. Sehän on osa tätä meidän työtä ja se ei oo mikään peikko. (H4)

Noh.. kyllä täällä mun mielestä ainakin suhtaudutaan ihan myönteisesti ja täällä on niinkun jotenkin näiden viimesten vuosien aikana ehkä enemmän rohkaistu niitä tekemään.. (H5)

Esimieheltä saatuun tukeen oltiin lähtökohtaisesti tyytyväisiä ja suurin osa haastatteluvierasta koki, että on saanut lastensuojeluilmoituksen tekemistä miettiessään tarvittavan tuen esimieheltä. Tietyissä määrin kuitenkin toivottiin, että esimieheltä tarvittaisiin enemmän kannustusta ilmoitusten tekemiseen liittyen sekä olemaan yhteydessä lastensuojeluviranomaisiin, jos tilanne tuntuu epävarmalta. Osa vastaajista mainitsi

myös sen, että omalta tiimiltä ja muulta työyhteisöltä saatu tuki lastensuojeluasioihin liittyen oli korvaamatonta ja näistä asioista pystyttiin keskustelemaan avoimesti työyhteisön kesken. Eräs haastateltavista pohti myös sitä, kuinka tärkeä merkitys yksikön johtajan lastensuojeluasioiden osaamisella on siihen kuinka myös työntekijät sen näkevät. Samaisessa haastattelussa esimiehen toivottiin korostavan vielä entistä enemmän sitä, että jokaisen varhaiskasvatuksen opettaa virka velvoittaa tekemään lastensuojeluilmoituksen tilanteen vaatiessa.

Oon käyny kysymässä neuvoja ja sitten on sieltä vielä pyydetty kääntymään sosiaalihuollon puoleen, että mä oon yleensä soittanu sitten sinne. Niillähän on ehkä se paras tieto siitä millon se kannattaa tehdä, mut oon kääntyny esimiehenkin puoleen näissä asioissa ja varmistanut vielä sitten sieltä.. (H8)

5.3 Käsitteet lastensuojeluilmoituksesta sekä niiden muuttuminen

Moni haastatteluihin osallistunut varhaiskasvatuksen opettaja kertoi kokeneensa uransa alussa ennakkoluuloja lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyen – nämä olivat kuitenkin muuttuneet positiivisempaan suuntaan etenkin viimeisen muutaman vuoden sisään. Lastensuojelu tietoisuuden kasvaminen varhaiskasvatuksessa nostettiin esille merkittävänä tekijänä, joka auttoi murtamaan ennakkoluuloja. Etenkin ennen vuosituhannen vaihdetta työuransa aloittaneet varhaiskasvatuksen opettajat kokivat vähäisen tietoisuuden lastensuojeluilmoituksesta aiheuttaneen suurimman osan ennakkoluuloista – moni nosti esille sen, että lastensuojeluilmoituksesta tuli aiemmin väistämättä mieleen huostaanotto ja se, että lapset viedään pois vanhemmilta. Nyt lastensuojeluilmoitusta ei nähty enää ainoastaan paha asiana, vaan myös varhaisen puuttumisen työkaluna.

Haastatteluiden perusteella nousi esille myös se, että viran velvoittavuus tehdä lastensuojeluilmoitus on luonut varmuutta ja turvaa sen tekemiseen – sitä kuitenkin

pohdittiin korostetaanko viran velvoittavuutta tarpeeksi kentällä. Jokainen haastatteluihin osallistunut oli kuitenkin tietoinen siitä.

Ennen lastensuojeluilmoitus oli tabu, eihän niitä tehty. Sehän oli niinkun aivan sellanen juttu jota kukaan niin sanottu virassa oleva ihminen ei tehny.. jos näin jälkikäteen mieltii niin olis ollut kymmeniä kymmeniä tapauksia jossa se ois pitänyt tehdä, näin jälkikäteen ajateltuna.... et kriteerit olis täyttyny mutta sillon niitä ei tehty. (H5)

Haastatteluihin osallistuneista varhaiskasvatuksen opettajista lähes jokainen oli sitä mieltä, että tietoisuus lastensuojeluilmoituksesta varhaiskasvattajien keskuudessa on noussut vasta viime vuosien aikana – mielikuva lastensuojeluilmoituksesta on muuttunut positiivisemmaksi ja kynnys sen tekemiseen on madaltunut huomattavasti. Moni haastatteluihin osallistunut korosti vastauksissaan sitä, että lastensuojeluilmoitus ei ollut enää paha asia, sillä se koettiin nykypäivänä ennemmin tärkeänä työvälineenä.

Mä nään sen nykyään ennemmin positiivisena asiana, en negatiivisena vaan positiivisena asiana, eli sillä autetaan sitä lasta aina, että se on sillälailla meillekin työkalu... (H1)

Se on mun mielestä viimesten vuosien juttu, tai ehkä viimesten viiden seitsemän vuoden juttu et siitä on tullu semmonen arkipäiväinen homma. Ei oo enää outo eikä pelottava... et semmonen arkipäivästynyt. (H2)

Jokainen haastatteluihin osallistunut nosti ainakin jollain tapaa epävarmuutena esiin vanhempien reaktiot – etenkin ensimmäistä lastensuojeluilmoitusta tehdessä se on mietityttänyt eniten. Kuinka vanhemmat reagoivat tilanteeseen? Kärsiikö kasvatusyhteistyö? Miten lastensuojeluilmoituksen teko muuttaa perheen nykytilannetta? Joitain haastatteluun osallistuneita mietitytti myös oma reaktio siinä tilanteessa, jos vanhempi käyttäytyy uhkaavasti tai aggressiivisesti.

No se epävarmuushan tulee ehkä eniten siinä, että miten se vanhempi siihen suhtautuu - suuttuuko se, raivooko se, selviänks mä siinä tilanteessa, pysyykö mulla se tyyneys siinä, pysynks mä ammatillisena siinä tilanteessa. (H2)

Toisena haastateltavia mietityttäneenä seikkana nousi aineiston pohjalta se olisiko lastensuojeluilmoituksella mahdollisesti negatiivisia seuraamuksia perheessä – ääritapauksissa esimerkiksi perheväkivallan lisääntyminen tai perheen tilanteen huononeminen. Moni haastateltavista mainitsi, että äärimmäisestä tapauksesta tehdyssä lastensuojeluilmoituksessa otetaan yhteys suoraan poliisiin eikä asiasta saa kertoa vanhemmille heti. Näissäkin tilanteissa kuitenkin selviää jossain vaiheessa, että ilmoitus on tehty ja perheen tilanne voisi huonontua millä hetkellä hyvänsä – tämä herätti useammassa vastaajassa huolta.

Niinkun huoli siitä joissain tilanteissa et paheneeko se tilanne ensin siellä kotona ennenkö se sit jossain tilanteessa saadaan parantumaan... (H1)

Vanhempien reaktioiden sekä perheen tilanteen muuttumisen lisäksi epävarmuutta herätti myös huoli omasta turvallisuudesta. Muutama haastatteluihin vastannut varhaiskasvatuksen opettaja pohti sitä, millaisia mahdollisia seuraamuksia ilmoituksen tekijälle seuraa – etenkin silloin kun ilmoituksen tekijä nimi tulee ilmi. Osa haastateltavista näki tilanteen siten, että äärimmäisissä tapauksissa ei pitäisi mahdottomuutena omaan itseensä kohdistuvaa uhkailua tai jopa väkivaltaa.

No varmaankin se, että miten ne vanhemmat reagoi siihen, tuleeko esimerkiksi jotain väkivaltaa tai uhkailua tai joku tämmönen. Tai miten vanhemmat reagoi sit siihen kun selviää kuka se on tehnyt.. (H4)

Epävarmuuksia... no just se että miten mä se perheen kohtaan sen jälkeen, et se on se et tässä pitäis silti yhteistyötä tehdä et muuttuuko vanhempien käytös mua kohtaan tai lapsen käytös. (H6)

Vaikka lastensuojeluilmoitus on monelle ammattilaiselle – kuten varhaiskasvatuksen opettajalle, lain velvoittama vastuu, saattaa se silti aiheuttaa paljon epävarmuuksia sekä jopa pelkoa. Ilmoitus velvollisena työntekijänä lastensuojeluilmoitus tehdään omalla nimellä, mikä tarkoittaa sitä, että lastensuojeluilmoituksen tekijä tulee vanhemmalle tietoon ilmoituksen käsittelyn yhteydessä. Tästä johtuen ammattilainen saattaa epäröidä lastensuojeluilmoituksen tekemistä. Pelätään sitä, että lapsen vanhempi suuttuu tai loukkaantuu, pahimmillaan saattaa käydä jopa väkivaltaiseksi. Omista peloista huolimatta työntekijän tulisi muistaa lastensuojelulain määrittelemä velvollisuus ilmoituksen tekemiselle (Arnkil & Eriksson 2005, 34).

5.4 Lastensuojeluosaaminen ja sen tukeminen

Haastatteluihin osallistuneiden varhaiskasvatuksen opettajien työkokemus vaihteli kolmesta vuodesta kolmeenkymmeneen vuoteen. Haastattelun tuloksista kävi ilmi, että viimeisen kymmenen vuoden sisällä valmistuneet varhaiskasvatuksen opettajat ovat saaneet jo koulutuksessaan hieman enemmän tietoa lastensuojeluilmoitukseen liittyen, verrattuna 1980-90-luvuilla valmistuneisiin – jotka eivät kokeneet saaneensa opinnoista juuri minkäänlaista tietoa lastensuojeluilmoitukseen liittyen. Tässä kohtaa tuli kuitenkin ottaa huomioon se, että koulutus on käyty kauan sitten, eivätkä haastateltavat muistaneet enää kaikkia sen sisältöjä. Osallistujat jotka ovat valmistuneet ennen vuosituhannen vaihdetta kokivat kuitenkin saaneensa suurimman osan lastensuojeluosaamisestaan työelämän kokemusten sekä itsenäisen opiskelun kautta. Lähelläkohtaisesti lastensuojeluosaamista vahvistavat kurssit olivat opintojen aikana jääneet vähiin tai niitä ei haastateltavien muistikuvien mukaan ollut lainkaan.

Lähes jokainen haastatteluihin osallistuneista varhaiskasvatuksen opettajista nosti esille positiivisena asiana sen, että Keuruun kaupungin lastensuojeluviranomaiset olivat käyneet kahtena peräkkäisenä vuonna kertomassa varhaiskasvattajille lastensuojeluasioista – kuitenkin tietoa voisi tulla vielä enemmänkin. Haastateltavat kokivat

lastensuojeluviranomaisten vierailut tärkeinä asioina ajatellen omaa lastensuojelusaamisen tukemista ja sen lisäämistä, myös lastensuojeluilmoitusten tekemiseen liittyen.

Useampi vastaajista oli sitä mieltä, että vaikka tietoisuus lastensuojeluasioista on kasvanut, olisi edelleen tarvetta selkeälle ja konkreettiselle ohjeelle tai listaukselle siitä minkälaisissa tilanteissa lastensuojeluilmoitus tulisi tehdä. Esille nousi ajatus siitä, että varhaiskasvatukseen voitaisiin toimittaa lastensuojeluviranomaisten puolelta ohjeistus siitä, minkälaisissa tilanteissa lastensuojeluilmoitus tehdään, milloin sitä harkitaan ja milloin jätetään tekemättä. Osa haastatteluihin osallistuneista mietti myös sitä, miksei tällaista ohjeistusta vieläkään ole, vaikka lastensuojeluilmoitus ja lastensuojeluasiat ovat arkipäiväistyneet varhaiskasvatuksessa viime vuosien aikana.

Ei oo oikein sellasta selkeätä ohjetta tullu, et miten sen ilmoituksen kanssa toimitaan. Sellanen pitäis olla, meillä, perhepäivähoitajilla ja kaikilla - et jos sulle herää huoli niin sä toimit sen ohjeen mukaan näin..

(H1)

Kun sä epäilet et onks tässä nyt tarvetta tehdä lastensuojeluilmoitusta ja viimeeseen asti miettii, että eikai tässä nyt oo tarvetta. Kun olisi joku semmonen mustaa valkosella lista niin semmonen helpottais sitä, että nää kriteerit täyttyy ja sitten mulla on velvollisuus tehdä se. (H5)

Osa haastatteluihin osallistuneita pohti pian voimaan astuvaa uutta lastensuojelulakia ja sen mahdollisia vaikutuksia varhaiskasvatuksen päivittäiseen toimintaan. Eräs haastateltavista mainitsi, että uuteen lastensuojelulakiin liittyen olisi hyvä järjestää jonkinasteinen koulutustilaisuus myös varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Varhaiskasvatustilaisuus nostettiin esille, kun lakiasiat alkoivat mietityttää – varhaiskasvatustilaisuus on ja sen pitäisi olla jokaiselle varhaiskasvattajalle tuttu. Lastensuojelulakiin liittyvät koulutukset ja laajemman tietoisuuden lastensuojelulaista useampi haastatteluihin osallistunut koki vähäiseksi, vaikka lakiin liittyvät seikat ovat pääpiirteittäin tiedossa.

No mä mietin että kun nyt ilmeisesti on tulossa lastensuojelulain uusi versio, että onko siellä jotain mitä meidän esimerkiksi tarvis huomioida. Eiks se vuoden alusta tuu voimaan? Et sitä ois varmaan hyvä itsekkin käydä vielä läpi, että mitä se tarkoittaa meille täällä varhaiskasvatuksessa (H4)

No kyllä mä voisin lähteä johonkin koulutukseen, että en mä kyllä lastensuojelulakia niinkun tunne hyvin osaavani. Tietenkin ne pääsäännöt tiedän, mutta voisin lähteä jonnekin koulutukseen, ois ihan kivaa.. (H2)

Kun haastateltavilta kysyttiin minkälaista osaamista lastensuojeluilmoituksen tekemiseen tarvitaan, nousi esille jokapäiväisen lapsen havainnoinnin merkitys. Haastattelusta kerätyn aineiston perusteella selvisi, että kyky ja taito havainnoida lasta on ensisijaisen tärkeä varhaiskasvatuksen työkentällä – etenkin kun kyseessä on sen ikäinen lapsi joka ei osaa ilmaista itseään puheella, tässä vaiheessa esille nostettiin havainnoinnin tärkeys ja kyky tulkita lapset eleitä ja ilmeitä.

Myös hyvät vuorovaikutustaidot koettiin tärkeänä asiana, etenkin siinä vaiheessa, kun lastensuojeluilmoituksen tekemisestä tai sen harkitsemisesta kerrotaan vanhemmille – eli tarvitaan rohkeutta ja kykyä ottaa asia puheeksi. Jotkut nostivat esille sen, että vuorovaikutustaidot ovat ihmisten kanssa työtään tekevän tärkein taito.

Rohkeutta puhua aikuisten ja vanhempien ja huoltajien kanssa ja ottaa ne vaikeet asiat niinkun sille puheeksi. Ja se tarvitsee semmosta et sä osaat keskustella, dialogisuutta, että sä osaat keskustella etkä rupeesyytteleen toista vaan että sä saat vanhemman puhumaan itsellesi asioita. Ehkä semmonen motivoiva haastattelu. Et semmosta keskustelutaitoo (H4)

Arnkil & Eriksson (2005, 37.) määrittelevät kirjassaan ”Huoli puheeksi” dialogisuuden kahden ihmisen välisenä keskusteluna jossa molemmat henkilöt nähdään aidosti ih-

misenä, jolla on omia näkemyksiä. Kuullessaan toisen ihmisen näkemyksiä, voi kuuntelija rikastaa tai muuttaa omaa käsitystään keskusteltavasta asiasta. Dialogisuuden myötä keskustelijat eivät pidä omaa kantaansa lopullisena vaan kykenevät keskustelun avulla muuttamaan mielipiteitään sekä keskustelun lopputulosta.

5.5 Tulosten tarkastelu

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli selvittää minkälaisia ajatuksia lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen herättää varhaiskasvatuksen opettajissa. Millaisia epävarmuuksia ja ennakkoluuloja lastensuojeluilmoitus herättää? Opinnäytetyön tuloksista käy ilmi, että tietoisuus lastensuojeluilmoituksesta ja sen tekemisestä on noussut varhaiskasvattajien keskuudessa vasta viimeisimpien vuosien aikana. Etenkin jo kymmeniä vuosia sitten uransa varhaiskasvatuksen parissa aloittaneiden varhaiskasvatuksen opettajien vastausten perusteella voidaan todeta, että aiemmin lastensuojeluilmoitus on ollut tabu ja äärimmäinen vaihtoehto. Haastatteluihin ilmeni myös, että kynnyks lastensuojeluilmoituksen tekemiseen on madaltunut varhaiskasvattajien keskuudessa, vaikkakin sen tekijänä toimii melkein poikkeuksetta varhaiskasvatuksen opettaja sekä varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

Opinnäytetyön tuloksista selvisi, että pääsääntöiset ajatukset lastensuojeluilmoitusta koskien liittyivät huoleen lapsen ja perheen hyvinvoinnista, eritoten lapsen turvallisuus sekä oikeus turvalliseen elämään.

Lapsen turvallisuus ja turvallisuuden tunteen luominen ovat yksi varhaiskasvatuksen tärkeimmistä tavoitteista myös päiväkodin arjessa. Hurme & Kyllönen (2014, 35). mukaan lapsi ryhmässä turvallisuuden tunne rakentuu ryhmän aikuisten ja heidän toiminnan kautta. Aikuinen vastaa omassa lapsiryhmässään fyysisen sekä henkisen turvallisuuden toteutumisesta. Aikuinen vaikuttaa niin koko ryhmän kuin yksittäisen lapsen turvallisuuden tunteeseen. Kanninen & Sigfrids (2012, 153). korostavat teoksessaan ”Tunne minut!” arjen huolellista suunnittelua, jonka kautta lapsiryhmän aikuiset vaikuttavat oleellisesti päivähoitossa olevaan tunneilmapiiriin – tämän kautta myös lasten turvallisuuden tunteeseen varhaiskasvatuksessa.

Työntekijöissä huoli on herännyt hyvinkin erilaisten seikkojen vuoksi – eri ikäisten lasten kanssa työskennellessä asiat joihin huomiota kiinnitetään voivat olla hyvinkin erilaisia. Pienistä taaperoikäisistä huolen herääminen liittyi puutteisiin lapsen perushoidossa sekä havaintoihin, jotka varhaiskasvattaja oli tehnyt, kun taas isompien jo sanallisesti itseään ilmaisseiden lasten kohdalla huoli liittyi ennemmin siihen mitä lapsi oli itse kertonut. Kykyä havainnoida lasta, lapsen eleitä, ilmeitä, sekä käyttäytymistä pidettiin lapsen tuntemisen ohella merkittävimpana havainnoinnin keinona ennakoivan lastensuojelun toteutumisessa.

Toisen tutkimuskysymyksen avulla selvitettiin sitä, minkälaista osaamista varhaiskasvatuksen opettajilla on lastensuojeluilmoituksen tekoon liittyen sekä minkälaista osaamista he kokevat tarvitsevansa lisää. Tavoitteena oli myös selvittää, kuinka varhaiskasvatuksen opettajien lastensuojeluilmoitukseen liittyvää osaamista voitaisiin tukea.

Haastatteluista saatua tutkimusaineistoa analysoidessamme kävi ilmi, että moni haastatteluihin osallistuneista varhaiskasvatuksen opettajista oli saanut suurimman osan lastensuojeluosaamisestaan itsenäisesti opiskelemalla sekä työelämän kautta. Myös paikallinen sosiaalihuolto oli pitänyt kahden viimeisen vuoden aikana varhaiskasvatuksen työntekijöille pienen koulutusmuotoisen illan koskien lastensuojeluilmoituksen tekemistä.

Opinnäytetyön tulosten perusteella varhaiskasvatuksen opettajien tietoisuus lastensuojeluilmoituksesta kasvaa hitaasti, mutta kasvua on kuitenkin tapahtunut viime vuosina. Tulosten perusteella voidaan todeta, että jo työyhteisön välinen keskustelu lastensuojeluilmoitukseen liittyen on muuttunut avoimemmaksi ja rohkeammaksi aiempaan verrattuna. Pääsääntöisesti koettiin myös, että työpaikalla tartutaan vuosittaisella tasolla rohkeammin lastensuojelua vaativiin tilanteisiin, vaikka lastensuojeluilmoituksen tekeminen herättäisikin epävarmuuksia. Tuloksista kävi ilmi myös se, että osa varhaiskasvatuksen opettajista koki tarvetta lisätä omaa tietoisuuttaan lastensuojeluasioihin liittyen, myös tuleva uusi lastensuojelulaki sisällöltään mietitytti –

tuleeko siinä olemaan jotain sellaista joka vaikuttaisi päivähoitossa varhaiskasvatuksen opettajien työhön?

Opinnäytetyön tuloksissa ilmeni myös dialogisuuden sekä vuorovaikutustaitojen merkitys vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön kannalta. Tapa ottaa huoli puheeksi on merkittävä sen kannalta kuinka vanhempi tai huoltaja saamaansa tietoon suhtautuu. Haastatteluissa painotettiin, ettei huolen puheeksi otto saa olla syyllistävää vaan lähökohdiltaan rakentavaa sekä ongelmia ratkovaa. Huolen puheeksi ottamisen taustalla on joka kerta pyyteetön välittäminen sekä halu varmistaa lapsen ja perheen hyvinvoinnin takaaminen.

6 Pohdinta ja johtopäätökset

Opinnäytetyön aiheen pohdinta aloitettiin helmikuussa 2019. Päätimme jo opintojen alkuvaiheessa, että teemme opinnäytetyön parityönä. Aihe valikoitui helposti, sillä molemmat olimme kiinnostuneita lastensuojelusta. Tulevina varhaiskasvatuksen opettajina lastensuojelutarpeen huomioiminen ja sen kautta lastensuojeluilmoitusten tekeminen on oleellinen osa vuosittaista työtämme, joten halusimme kehittää tämän opinnäytetyön kautta omaa osaamista ehkäisevästä lastensuojelusta sekä muistuttaa jo alalla työskenteleviä ammattilaisia sen tärkeydestä.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kerätä tietoa kentällä työskentelevien varhaiskasvatuksen opettajien osaamista ja käsityksiä lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyen. Oli hienoa huomata, että jokainen opinnäytetyön haastatteluihin osallistunut varhaiskasvatuksen opettaja osasi kertoa yksityiskohtaisia mielteitä ja ajatuksia lastensuojeluilmoituksen tiimoilta.

Opinnäytetyön suunnitelma valmistui kevään 2019 aikana ja se hyväksyttiin toukokuun lopulla 2019. Kesän ajan keräsimme ja pohdimme teoreettisen viitekehyksen sisältöä ja kirjoitimme sitä alustavasti. Tutkimuslupaa haettiin syyskuun alussa 2019 ja se myönnettiin meille heti seuraavalla viikolla luvan hakemisesta. Tämän jälkeen

alkoi haastattelujen sopiminen ja toteuttaminen. Kuten aiemmin on jo käynyt ilmi, haastattelut toteutettiin syys-lokakuun aikana 2019.

Aineiston keräämisen jälkeen aloitimme intensiivisen kirjoitus prosessin, sillä opinnäytetyö oli saatava palautettavaan kuntoon marraskuun puoliväliin mennessä. Aikataulu oli tiukka ja vaati sitoutumista, eikä kirjoittaminen aina pitkän työpäivän jälkeen ollut mieluisinta, sillä molemmat meistä työskentelivät kirjoitusprosessin ajan täyttä työaika varhaiskasvatuksessa. Käytännön asioiden kannalta opinnäytetyön tekemistä hidasti ja välillä vaikeutti myös se, että asuimme eri paikkakunnilla. Näistä huolimatta saimme sovittua kohtuullisen monta kirjoitus iltaa Jyväskylän kaupungin kirjastolle, jossa pystyimme yhdessä miettimään opinnäytetyön sisältöä. Olimme molemmat tyytyväisiä siitä, että päätimme toteuttaa opinnäytetyön parityönä. Oli todella mukavaa avata työpäivän jälkeen tietokone ja jatkaa opinnäytetyön kirjoittamista, kun toinen oli tehnyt sinne muutoksia ja lisäyksiä. Näin opinnäytetyön suuri kirjoittamisen taakka ei ollut vain yhdellä ihmisellä.

Opinnäytetyön tekeminen suunnittelusta toteutukseen oli niin yksilönä kuin tulevana ammattilaisena kasvattava prosessi, jonka kautta saimme lisää varmuutta varhaiskasvatuksen kentällä työskentelyyn sekä jatkumoa oman osaamisen kehittämiseen. Ajattelemmekin, että oma henkilökohtainen lastensuojeluosaamisemme vahvistui opinnäytetyön tekemisen kautta. Koko opinnäytetyön prosessi tulee varmasti olemaan apuna tulevaisuuden työelämässä - etenkin sellaisissa tilanteissa kun lastensuojeluilmoituksen tekemistä harkitaan tai ilmoituksen tulee tekemään. Lastensuojeluilmoitukseen perehtyminen opinnäytetyön kautta kasvatti varmasti myös kykyä tukea työyhteisön jäseniä varhaiskasvatuksessa lastensuojeluun liittyvien asioiden tiimoilta.

Opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen käsitteet sekä aiheet pyrimme rinnastamaan tutkimuksessa nousseisiin käsitteisiin sekä aiheisiin, jotka koimme tarpeelliseksi selittää teoria pohjan kautta tarkemmin. Opinnäytetyön teoria aineistoa kartoittaessa huomasimme ilmiön, jossa lastensuojeluilmoitusta koskevassa kirjallisuudessa lastensuojeluilmoitus liitettiin usein suoraan huostaanottoon – joka on kuitenkin

kin lastensuojelun viimeisimpiä apukeinoja perheen hyvinvoinnin tukemisen kannalta. Harmittavaa tässä oli se, että kyseinen käsitteiden rinnastaminen tuli ilmi myös 2019 julkaistussa teoksessa. Itse ajattelimme, että olisi toivottavaa nähdä lastensuojelu muunakin kuin lasten huostaanottona. Etenkin kun lastensuojelun tukitoimia on tänä päivänä monia, joilla perhettä pystytään tukemaan ennen huostaanottoa tai lapsen sijoittamista oman perheensä ulkopuolelle. Olisikin toivottavaa, että tänä päivänä julkaistavassa alan kirjallisuudessa yritettäisiin murtaa yhteiskunnan käsitystä siitä, että lastensuojeluilmoituksen teko rinnastettaisiin suoraan huostaanottoon.

Oli kuitenkin kannustavaa huomata, millaista osaamista varhaiskasvatuksen opettajien keskuudessa on lastensuojeluilmoitukseen liittyen, se miten se koettiin työvälineenä omassa työssä ja miten ajatuksen siitä ovat muuttunut vuosikymmenten saatossa. Oli myös hieno asia, että opinnäytetyön haastatteluihin osallistuneet varhaiskasvatuksen opettajat kokivat tietoisuuden lastensuojeluilmoituksesta nousseen viime vuosien aikana varhaiskasvatuksen henkilöstön keskuudessa.

6.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä ajatuksia heräteltiin jo opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa. Mikä olisi paras tapa toteuttaa opinnäytetyö ja miten se palvelisi parhaiten yhteistyötahona toimivaa Keuruun kaupunkia? Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat keskeiset ohjeet laadukkaaseen tutkimukseen on otettu huomioon, sillä niiden peruseriaate tutkimuksen tekemisestä tiedeyhteisön tunnistamien toimintatapojen kautta on oleellisesti tärkeä osa eettisesti toteutettua tutkimusta. Nämä peruseriaatteet olivat rehellisyyden, huolellisuuden sekä tarkkaavaisuuden tiedostaminen tulosten tallentamisessa ja esittämisessä, sekä niiden arvioinnissa (Varantola, Launis, Helin, Spoof & Jäppinen 2013).

Opinnäytetyön tutkimusaineiston keruuseen tarkoitetut haastattelut päästiin aloittamaan heti kun tutkimuslupa oli saatu. Tutkimuslupa mahdollisti meille sen, että

saamme haastatella Keuruun kaupungin varhaiskasvatuksessa työskenteleviä varhaiskasvatuksen opettajia sekä voimme käyttää haastatteluista kerättyä aineistoa opinnäytetyömme tutkimusta varten.

Haastatteluista saadun aineiston perusteella muodostuneesta tutkimustuloksesta ei käy missään vaiheessa ilmi se missä yksikössä, missä asemassa tai minkä ikäisten lasten kanssa kukin haastatteluihin osallistuneista varhaiskasvatuksen opettajista työskentelee. Edellä mainitun perustelimme sillä, että pienellä paikkakunnalla vastaavalaisista seikoista olisi helppo päätellä haastateltavien varhaiskasvatuksen opettajien henkilöllisyys – täten huomioimme tutkimustuloksessa käytetyissä suorissa lainauksissa anonymiteetin. Jo opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa haastateltavien anonymiteetin mahdollistaminen nousi ensisijaisen tärkeäksi seikaksi.

Haastatteluvaiheessa haastateltaville kerrottiin, että haastattelu nauhoitetaan, mutta haastateltavan nimeä ei mainittu nauhalle – vaan käytimme tunnisteenä ”haastateltava H1, H2, H3...”. Kerroimme myös, että tutkimustulokseen saatetaan käyttää suoria lainauksia, mutta huomioimme ettei niihin tule mitään tunnistettavaa – täten haastateltavat saivat antaa vastauksensa täysin anonymisti.

Haastattelut nauhoitettiin, jotta ne pystyttäisiin litteroimaan. Litteroinnilla mahdollistettiin se, että tutkimustulos on luotettava ja vastaa sisällöltään haastatteluiden aikana läpi käytyjä asioita. Tuloksia ei kaunisteltu ja ne luotiin täysin sen pohjalta mitä opinnäytetyömme haastatteluihin osallistuneet varhaiskasvatuksen opettajat olivat itse kertoneet.

6.2 Jatkotutkimusideat

Kuten aiemmassa kappaleessa kävi ilmi, että ajatukset ja mielikuvat lastensuojeluilmoituksesta ja sen tekemisestä ovat muuttuneet positiivisempaan suuntaan etenkin varhaiskasvattajien keskuudessa viimeisimpien vuosien aikana. Osa haastatteluun osallistuneista nosti esille, että myös vanhempien suhtautuminen lastensuojeluilmoitukseen on muuttunut aiempaa positiivisempaan suuntaan. Tämän vuoksi jatkossa

voisikin tutkia sitä, minkälaisia ajatuksia vanhemmilla ja huoltajilla on lastensuojeluilmoitukseen tai palvelutarpeen arviointiin liittyen ja ovatko he mahdollisesti saaneet niistä apua tilanteeseensa, etenkin jos ilmoitus on tehty yhteistyössä varhaiskasvatuksen kanssa.

Toisena mahdollisena jatkotutkimuksen aiheena voisi olla se, miten varhaiskasvatuksessa työskentelevät henkilöt kokevat yhteistyön lastensuojeluviranomaisten kanssa. Oman tutkimuksemme perusteella lähes jokainen tutkimukseen osallistunut varhaiskasvatuksen opettaja koki, että yhteistyö lastensuojeluviranomaisten kanssa on jokseenkin riittämätöntä ja sitä kaivattiin enemmän, vaikka se on viime vuosien aikana parantunut.

Kuinka yhteistyötä voisi kehittää siten, että se edesauttaisi kummankin tahon työskentelyä? Millaiset asiat nousevat esille, kun puhutaan varhaiskasvattajien ja lastensuojeluviranomaisten moniammatillisesta yhteistyöstä? Myös lastensuojeluviranomaisten ajatuksia varhaiskasvatuksen kanssa tehtävästä yhteistyöstä voitaisiin tutkia. Tämän kaltaiset tutkimuksen aiheet saattaisivat parhaimmillaan lisätä ja kehittää yhteistyötä näiden tahojen välillä, etenkin kun ajatukset ja kehitysehdotukset otettaisiin huomioon molemmin puolin.

Lähteet

Ammatilliset asiat. N.d. Varhaiskasvatuksen opettajien liitto Viitattu. 30.10.2019.
<https://www.vol.fi/amatilliset-asiat/>

Arnkil, TE. & Eriksson, E. 2005. Huoli puheeksi – opas varhaisista dialogeista. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Gummerus kirjapaino Oy.

Flinck, A., Komulainen, J., Lahtinen, H., Paavilainen, E., Pörfors, P., Pösö, T., Rautakorpi, H. & Tuovinen, L. 2015. Lasten kaltoinkohtelun tunnistamisen tehokkaat menetelmät sosiaali- ja terveydenhuollossa. Käypähoito suositus. Hoitotyön tutkimussäätiö Viitattu 4.11.2019 <https://www.hotus.fi/wp-content/uploads/2019/03/kaltoinkohtelu-hs.pdf>

Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. 2016. Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. PS-kustannus.

Heinämäki, L. 2005. Varhaista tukea lapselle – työvälineenä kehittämisvalikko. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Erikoispaino Oy.

Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2018. Tutki ja kirjoita. Tammi.

Huolen puheeksi ottaminen. 2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu. 28.10.2019 https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/huolen-puheeksi-ottaminen

Hurme, K & Kyllönen, T. 2014. Turvassa! – Vahvista lapsen turvallisuuden tunnetta ja varaudu vaaratilanteisiin. PS-kustannus.

Inkilä, J. 2015. Lasten kaltoinkohtelun tunnistamisen ja varhaisen puuttumisen moniammatillista yhteistyötä kuvaileva malli. Tampereen yliopisto. Akateeminen väitöskirja.

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Kariston kirjapaino Oy.

Kandidaatin opinnot. N.d. Jyväskylän yliopisto. Viitattu. 31.10.2019.
<https://www.jyu.fi/edupsy/fi/laitokset/var/opiskelu/kandi>

Kanninen, K & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! – Turva ja tunteet lapsen silmin. PS-kustannus.

Kivimäki, S. 2009. Päivähoidon ja lastensuojelun välinen yhteistyö lapsen ja perheen tukena. Pro-gradu. Viitattu. 17.10.2019 <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/80823/gradu03726.pdf?sequence=1>

Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P (toim.). 2017. Valloittava varhaiskasvatus. Vastapaino.

- L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Annettu 13.4.2007. Ajantasainen laki. Viitattu 10.10.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki. Annettu 30.12.2014. Ajantasainen laki. Viitattu 15.10.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>
- L 540/2018. Varhaiskasvatuslaki. Annettu 13.7.2018. Ajantasainen laki. Viitattu 25.10.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>
- L 21.8.1998/682. Perusopetuslaki. Annettu 21.8.1998. Viitattu 1.10.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Lastensuojelu 2017. 2018. Tilastoraportti. Viitattu 10.11.2019 http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136409/Tr17_18_LASU.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- Lastensuojelu 2018. 2019. Tilastoraportti. Viitattu 6.11.2019. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138211/Tr23_19_LASU.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- Lastensuojeluilmoitus. 2019. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 26.10.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus>
- Lastensuojelutoimet perustuvat lakiin. N.d. Lastensuojelu.info. Viitattu 1.11.2019. <https://www.lastensuojelu.info/lastensuojelun-perusta/lastensuojelutoimet-perustuvat-lakiin/>
- Lastentarhanopettajien ammattietiikka. N.d. Varhaiskasvatuksen opettajien liitto. Viitattu 1.11.2019 <https://www.vol.fi/uploads/2019/01/d5163f9f-etiikka.pdf>
- Liukkonen, T., Seppänen, H. & Simola, T. 2019. Lapsen ja perheen tukena. Sanoma Pro.
- Mahkonen, S. 2003. Lastensuojeluilmoitus. Gummerus.
- Mitä on varhaiskasvatus? N.d. Opetushallitus. Viitattu 13.10.2019 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>
- Mäkelä, K. (Toim.) 1990. Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Gaudeamus.
- Saastamoinen, K. N.d. Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain yhteensovittaminen lapsen suojelussa. Aavalex lakimiespalvelut. Koulutusmateriaali.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. N.d. Kvalitatiivinen tutkimus. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto (verkkopublication) <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus>
- Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi.
- Sosionomi AMK tutkinto-ohjelma. N.d. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 31.10.2019- <https://opinto-oppaat.jamk.fi/fi/opinto-opas-amk/opiskelu/opetussuunnitelmat/2019-2020/sosionomi/>

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. WSOYpro.

Varantola, K., Launis, V., Helin, M., Spoof, S.K. & Jäppinen, S. 2013. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittely Suomessa. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. TENK. Viitattu 25.10.2019. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2018. Opetushallitus. Viitattu 2.10.2019. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

YK:n yleissopimus lasten oikeuksista. 1990. Unicef. Viitattu 20.10.2019 https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

Liitteet

Liite 1. Haastattelurunko

- Mitä sinulle tulee ensimmäisinä mieleen sanasta lastensuojeluilmoitus?
- Koetko saaneesi koulutuksen kautta tarpeeksi informaatiota ilmoituksen tekoon liittyen?
- Millaista osaamista koet tarvitsevasi lastensuojeluilmoituksen tekemisessä?
- Koetko tai koitko joitakin ennakkoluuloja lastensuojeluilmoituksen tiimoilta urasi alussa tai aikana? Ja ovatko ne uran aikana muuttuneet?
- Kuinka usein kohtaat työssäsi tilanteita, joissa herää huoli lapsesta ja lastensuojeluilmoituksen tekeminen tulee ajankohtaiseksi?
- Millaisia mahdollisia epävarmuuksia lastensuojeluilmoituksen tekeminen herättää sinussa?
- Koetko että lapsen iällä on merkitystä siihen, kuinka herkästi lastensuojeluilmoituksia tehdään?
- Miten työpaikallasi suhtaudutaan lastensuojeluilmoitukseen?
- Koetko saavasi tarpeeksi tukea esimieheltäsi lastensuojeluasioihin liittyen?
- Kuinka lastensuojelu osaamistasi voitaisiin tukea enemmän?